

HELIKON

2/2005

Irtonumero 36

Sisälllys 2/2005

- 1 Lauri Saxén 1927–2005**
- 2 Pääkirjoitus**
Martti Leiwo
- 3 Silta kadonneeseen Kreikkaan**
Björn Forsén
- 8 Huonoa säätäkin saimme kokea**
Pekka Matilainen
- 13 Matematiikkaa Mykonoksella**
Osmo Pekonen
- 16 Ateenan keskustan "uudet" rauniot**
Esko Tikkala
- 20 Arleologikongressen i Athen år 1905**
Björn Forsén
- 24 Pekka Piirron matkat Hellaaseen**
Pekka Matilainen
- 26 Voi Herakles sentään tätä sotaa**
Vesa Vahtikari
- 28 Hur är det med arvet från antiken?**
Per Schybergson
- 29 Helikonin lähteellä**
Maija Holappa
- 30 Keskustelua runomitoista**
Arto Kivimäki ja Tua Korhonen
- 31 Uusia suomennoksia**
Koonnut Maija Holappa
- 32 Ystävähdistyksen uusi kunniajäsen**
Leena Pietilä-Castrén
- 33 Uutisia & tapahtumia**

Helikon

SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN
YSTÄVÄT RY:N JÄSENLEHTI

PÄÄTOIMITTAJA HUVUDREDAKTÖR
Pekka Matilainen
puh. 040 725 6544
ilkka-pekka.matilainen@luukku.com

TOIMITUSSIIHTEERI
REDAKTIONSSEKRETERARE
Vesa Vahtikari (taitto)
puh. (09) 191 22169
vesa.vahtikari@helsinki.fi

TOIMITTAJAT REDAKTÖRER
Martti Leiwo
puh. (09) 191 22016
martti.leiwo@helsinki.fi
Maija Holappa
maija.holappa@helsinki.fi

TOIMITUSKUNTA REDAKTIONSRÅD
Anneli Brown
Mika Hakkarainen
Martti Leiwo
Pekka Matilainen

PAINOPAIKKA TRYCKORT
Nykypaino Oy

ISSN 0785-2703

SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN
YSTÄVÄT RY.
Sihteeri Päivi Lammi
puh. 0400 853 550
paivi.lammi@welho.com

MEDLEMSBLAD
Finlands Aten-institutets vänner r.f.
Sekreterare Päivi Lammi

Lauri Saxén 1927–2005

Kuva: Eero Roine, Yliopistomuseo

Suomen Ateenan-instituuttiin on tullut surusanoma, kansleri Lauri Saxén kuoli Helsingissä Aleksis Kiven päivänä.

Lauri Saxén toimi yli kymmenen vuotta, 1994–2005 instituutin säätiön hallituksessa ja sen puheenjohtajana vuosina 1995–2003. Kautta vuosien johtajat, assistentit ja muu henkilökunta sai Lauri Saxénilta vankkumattoman tuen ja kannustuksen niin hyvinä hetkinä kuin kiperissäkin tilanteissa. Laurin ja Leena-rouvan visiittejä Ateenaan odotettiin oikein kovasti,

samoin tapaamisia Helsingissä. Yhteyttä pidettiin säännöllisesti myös puhelimitse; muistan kerran tavoittaneeni puheenjohtajan kesäiseltä kalaretkeltä kampeloita pyytämässä, mutta tuolloinkin aikaa ja innostusta liikenä Ateenan asioille.

Ateenan-instituutin piirissä Lauri Saxén tullaan kauan muistamaan hienona ihmisenä, hyvänä kuuntelijana, rohkaisijana ja kannustajana.

LEENA PIETILÄ-CASTRÉN

Je refuse

JOSKUS KIRJOITTAMINEN ON ylivoimaisen vaikeaa. Lupauduin kirjoittamaan hätähuudon Suomen Ateenan-instituutin taloudellisesta tilanteesta sekä ystävähdistyksen mahdollisuuksista olla rahallisesti instituutille avuksi. Minun piti myös kertoa, kuinka Ruotsin Ateenan-instituutti on suurissa rahavaikeuksissa. En pysty kirjoittamaan niistä. Heti kun yritän, ajaudun arvostuksiin ja kysymyksiin tuottavuudesta, joista kirjoitin jo Helikonin numerossa 2/2004. Ne eivät ole muuttuneet, joten lisättävää ei ole.

Toisaalta suomalaisia moititaan siitä, että emme osaa toistaa tarpeeksi, emme saa asiamme ymmärretyksi, koska luulemme, että yksi kerta riittää. Ei se riitä. Ajatelkaa vain, kuinka monta kertaa Ranskan sisäministeri toisti kantaansa "je refuse" puheessaan Pariisin mellakoista muutamia viikkoja aikaisemmin.

Joten toistan.... Kieltäydyn hyväksymästä sitä, että akateemisessa koulutuksessa määrä ja nopeus voittavat hitauden ja laadun. Kieltäydyn hyväksymästä tapoja, joilla humanistista tehokkuutta yritetään mitata. Kieltäydyn hyväksymästä sitä, että pörssikauppa on tärkeämpää kuin humanistinen koulutus ja tutkimus. Kieltäydyn hyväksymästä sitä, että kvartaalitalous on olennaista ihmiskunnan kannalta. Kieltäydyn hyväksymästä sitä, että Suomi ei tarvitse tieteellisiä instituutteja Ateenassa ja Roomassa. Kieltäydyn hyväksymästä sitä, että englanti riittää kielitaidoksi. Kaiken kaikkiaan kieltäydyn hyväksymästä sitä, että laaja sivistys on tarpeetonta.

Ateenan-instituutti on toimintakykyisenä tieteellisenä instituuttina erittäin tärkeä suomalaiselle sivistykselle. Siksi ystävähdistys haluaa tukea edes pienin summin suomalaista tutkimusta keräämällä nuorille tutkijoille tarkoitettua stipendirahastoa ja avustamalla instituuttia muullakin tavalla taloudellisen tilanteensa mukaan. Yksittäiset jäsenetkin voivat halutessaan osallistua lahjoituksin instituutin tieteellisen ja kulttuurisen toiminnan tukemiseen.

MARTTI LEIWO

Silta kadonneeseen Kreikkaan

Kreikka on nykyään yksi suosituimmista suomalaisten matkakohteista. Suuri osa nykysuomalaisista on joskus käynyt siellä, ja vuosittain noin 150 000 lähtee sinne auringon, uimisen ja kulttuurin perään. Enemmistö nykyisistä matkoista tehdään charter-lennoilla. Kreikka ei ole kuitenkaan aina ollut yhtä helposti matkailijoiden tavoitettavissa.

Teksti on lyhennelmä artikkelista Björn Forsénin ja Erkki Sirosen kirjassa *Kadonnut Kreikka. Suomalaisten matkakuvauksia ennen massaturismia*. Kirja ilmestyy SKS:n kustantamana vuoden 2006 alkupuolella. Teos ilmestyy samanaikaisesti myös ruotsiksi SLS:n kustantamana.

1960-LUVUN LOPULLA varsinaisesti alkanut massaturismi on luonnollisesti monessa suhteessa muuttanut Kreikkaa. Joskus tuntuu lähes toivottomalta saada edes väläystä perinteisestä kreikkalaisesta yhteiskunnasta. Mutta ne, jotka kääntävät selkensä suurkaupunkien ja turistialueiden täyteen ahdetuille rannoille, loistohotelleille, hampurilaispaikoille ja diskoille, saattavat vielä törmätä muutoin jo kadonneen Kreikan jäänteisiin maaseudulla ja vuoristossa. Tämän kadonneen todellisuuden löytää myös vanhoista matkakertomuksista.

Muinaisella Kreikalla on ollut tärkeä asema länsieurooppalaisen kulttuurin muovautumisessa. Eurooppalaisen kulttuurin kehdon vaikutukset levisivät osin antiikin kirjailijoiden tutkimisen myötä, mutta myös niiden matkakuvausten ansiosta, joita tehtiin osmanien vallasta 1820-luvulla vapautuneeseen Kreikkaan sen tultua läntisille matkailijoille helpommaksi saavuttaa. Näitä kahta ei voi aina helposti erottaa toisistaan, sillä tietyllä tavalla ne kuuluvat yhteen. Tässä voi siterata **Willy Kyrklundin** oivaltavaa luonnehdintaa niiden yhteydestä: ”Kreikkaan ei voi

matkustaa ja olla olevinaan ikään kuin marmoreita ei olisi. Heidelberg ja Oxford sekä koko klassinen sivistys muinaisten ateenalaisten erinomaisuudesta jankuttavine neropatteineen – tämä tulee auttamatta kaupan päälle.”

Kuka matkusti ja miksi

Suurin osa aiempien aikojen matkoista liittyi tavalla tai toisella joko sotaan tai tutkimukseen ja niin myös tämän teoksen matkat. Tässä teoksessa mainitut matkaaajat eivät kuitenkaan olleet ainoita suomalaisia, jotka matkustivat näistä syistä. **Myhrberg** ja **Nylander** ovat kuuluisimmat suomalaiset vapaaehtoiset, jotka osallistuivat kreikkalaisiin sotiin. Molemmilla oli kuitenkin muita maammiehiä rinnallaan niin 1820-luvun kuin vuoden 1897 sodassakin. Viimeksi mainittuun, Thessalian sotaan, Suomen Punainen Risti lähetti suorastaan kolmen lääkärin ja kahden sairaanhoitajan ryhmän nuoren kirurgin **Richard Faltinin** johdolla. Faltin kirjoitti muutamia kirjeitä kotiin ja myös muistelmissaan hän lyhyesti kuvasi tunnelmiaan Kreikassa. Ateena oli täynnä onnenonkijoita, jotka halusivat osallistua vapaaehtoisina sotaan, ja Faltinin mukaan, vaikka etsittäisiin ”lyhty kädessä koko Pohjois-Eurooppa -- ei olisi mahdollista saada kokoon yhtä monta ja yhtä suurta keikaria eikä onnenonkijaa.”

Suomalaiset venäläiseen sotalaivastoon kuuluvat merimiehet kävivät ahkerasti Kreikassa

1800-luvulla. Tunnetuin heistä oli **Oscar von Kræmer**, mutta häntä seurasivat lukemattomat muut, jotka eivät ole jättäneet matkakertomuksia jälkeensä. Niissä tapauksissa, joissa tiedämme vain merimiesten nimet, voi olla suorastaan vaikeata todeta, kuuluivatko he Venäjän sotalaivastoon vai palvelivatko he vain venäläisillä Mustanmeren satamista lähteneillä kauppalaivoilla. Tunnettu esimerkki kahdesta sellaisesta merimiehestä ovat porvoolaiset **H. Berndtson** ja **J. Boberg**, jotka 1873 hakkasivat nimensä Sunionin niemen Poseidonin temppeliin.

Myös lehtimiehiä on käynyt Kreikassa sodan vuoksi ja kuvannut kokemuksiaan. Esimerkki tällaisesta sotakuvauksesta on **Antero Vartian** *Korintista Kalastajasaarennolle*. Vartia seurasi yhdessä ruotsalaisten, tanskalaisten, sveitsiläisten, espanjalaisten, portugalilaisten, japanilaisten, amerikkalaisten ja uruguaylaisten toimittajien mukana **Hitlerin** joukkojen voittokulkua halki Jugoslavian alas Kreikkaan. Kirja on kirjoitettu suomalais-saksalaisen aseveljeyden ajan hengessä ja saksalaisten joukkojen ihailun elähdyttämänä, mutta se myös kunnioitti kreikkalaisia vastustajia ja aavisti ne kauhut, jotka seuraisivat valloitusta – jo päivä Thessalonikin häviön jälkeen useimmissa kaupoissa roikkui kylttejä, joihin oli kirjoitettu *Juden unerwünscht* – juutalaisia ei toivota. Kirjan nimi viittasi siihen, että monet saksalaisotilaat siirrettiin Kreikan valloituksen jälkeen Pohjois-Suomen Petsamoon.

Vartian tavoin myös **I. K. Inha** lähetettiin toimittajana Kreikkaan *Uuden Suomettaren* sotakirjeenvaihtajaksi Thessalian sotaan vuonna 1897. Inhan tausta valokuvaajana ja kansatieteilijänä kuitenkin tulee niin voimakkaasti näkyviin hänen matkakirjoistaan, että on kenties oikeampaa luokitella hänet varhaisten tutkimusmatkailijoiden joukkoon. Varhaisten tutkijoiden joukkoon kuuluvat **Emil Tudeer** ja **Wilhelm Lagus**, samoin **Ivar A. Heikel**, joka kävi Kreikassa keväällä 1887, **J. M. Granit**, joka kävi Kreikassa kansainvälisessä arkeologikongressissa ja **Johannes Sundwall**, joka 1900-luvun alussa Antellin toimikunnan toimeksiannosta osti kreikkalaisia vaaseja Helsinkiin suunniteltuun museokokoelmaan. Myös itämaiden tutkija **Knut Tallqvist** poikkesi Pireuksen satamassa matkallaan itään. Heidän matkavaikutelmistaan saa käsityksen julkaistuista muistelmista ja kirjeistä, mutta matkakuvauksina niillä on paljon vähemmän annettavaa kuin Laguksen, Tudeerin tai Inhan kertomuksilla. Myöhemmät tutkimusmatkailijat

ovat pyrkineet keskittymään aiempaa enemmän tieteelliseen kutsumukseensa, eikä heiltä ole jäänyt kovinkaan kiinnostavia matkakertomuksia. Kuitenkin he saattoivat tehdä pieniä lehtijuttuja, sellaisia kuin esimerkiksi **Saara Liljan** kuvaukset Plakan tavernoista ja buzuki-klubeista 1950-luvulla, ennen kuin turistit täyttivät paikat ja kertaheitolla muuttivat tämän Ateenan Montmartren.

Varsinkin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella arkkitehtien keskuudessa oli suosittua matkustaa Kreikkaan tutustumaan kreikkalaiseen arkkitehtuuriin. **Jac. Ahrenberg** ja **Hilding Ekelund** ovat jättäneet jälkeensä eniten kirjallista aineistoa. Muita Kreikassa käyneitä suomalaisarkkitehteja ovat **Georg Chiewitz** ja **Alvar Aalto**. Kreikan vaikutelmat ovat myös vaikuttaneet molempien töihin. Valitettavasti Chiewitz ei ole jättänyt mitään kirjallista todistusta oleskelustaan Kreikassa 1830-luvulla, jolloin hän oli ruotsalaisen kreivi **A. E. von Rosenin** palveluksessa auttaakseen tätä Kreikan laivaston ja rannikkopuolustuksen järjestämisessä. Emme myöskään tiedä Aallon matkasta kovin paljoa.

Kirjailijoiden ja muiden kulttuurihenkilöiden matkustelu yleistyi varallisuuden nousun myötä 1800-luvun Euroopassa. Monet kuvasivat vaikutelmiaan populaareissa matkakertomuksissa, jotka saattoivat levitä laajallekin. Tämä kirjallisuuden laji alkoi Skandinaviassa jo 1800-luvun puolessa välissä **H. C. Andersenin** ja **Fredrika Bremerin** Kreikan kuvauksilla. Suomessa vastaavat kuvaukset tulivat suosituiksi vasta 1900-luvulla. Ensimmäinen tunnettu tämän lajin edustaja oli **Emil Zilliacus**, jolla myös tuli olemaan ennenkuulumattoman suuri vaikutus seuraajiinsa. Huippunsa tämä kirjallisuuden laji saavutti **Göran Schildtin** matkakirjoissa.

Kirjailijoista mainittakoon lisäksi **Anni Swan**, **Olavi Paavolainen**, **Mika Waltari**, **Timo Kylmälä**, **Arvi Kivimaa**, **V.A. Koskenniemi**, **Willy Kyrklund** ja **Ole Torvalds**. Anni Swan kävi Ateenassa vuonna 1911 miehensä, Homeroksen kuuluisan suomentajan, **Otto Mannisen** kanssa. Swanilta ei jäänyt varsinaista matkakuvausta, mutta hänen erittäin positiivinen käsityksensä Ateenasta ja ylpeys antiikin menneisyydestä näkyy epäsuorasti nuorten seikkailuromaanin *Tottisalmen perillisen* loppukohtauksessa.

Olavi Paavolainen puolestaan kävi Ateenassa elokuussa 1939, juuri ennen toisen maailmasodan syttymistä. Sotavuosien muistelmissaan 1941–1944 hän kirjoitti pieniä välähdyksiä Kreikassa

oleskelustaan. Paavolainen kuuluu ilman muuta merkittävimpiin suomalaisiin kirjailijoihin. Hänen kuvauksensa Kreikan oleskelusta ovat vain muutaman sivun mittaisia, mutta ne kuuluvat kauneimpiin, mitä on kirjoitettu.

Suomalaisen kirjallisuuden toisella suurella hahmolla Mika Waltarilla oli aivan erityinen suhde antiikkiin ja Välimeren maailmaan. Tämä erityissuhde näkyy selvästi hänen historiallisissa romaaneissaan. Tunteettomampia lienevät hänen matkakuvauksensa, joissa hän kosketteli myös Kreikkaa, tosin ohimennen ja hieman halventavaan sävyyn. Sen sijaan kirjailija ja *Suomen Kuvalehden* toimittaja Timo Kylmä kuvailee Balkanin matkakirjassaan Kreikka-vaikutelmiaan perusteellisesti. Ajallisesti ja tyylillisesti hän on lähimpänä Arvi Kivimaata ja **Yrjö Niiniluotoa**, joista molemmista on tässä kirjassa oma lukunsa. Ole Torvalds keskittyi sitä vastoin kokonaan Kreikkaan, mutta tyylillisesti hän ei yltänyt Paavolaisen ja Waltarin tasolle. Sitä paitsi hänen teoksensa *Vid källorna (Lähteillä)* on sisällöllisesti keskittynyt antiikin raunioiden selostamiseen eikä juurikaan käsittele arkipäivän elämää ja ympäristöä.

Willy Kyrklund kuuluu suurten Kreikan kuvaajienjoukkoon. Hänen Aigaion-teostaan leimaa syvälinen näkemys kreikkalaisesta luonteesta ja arkisesta elämästä, joihin hän tutustui asuessaan vaimonsa ja lapsensa kanssa vuoden Turkin rannikkoa lähellä olevalla Nisiroksen saarella. Kyrklund oli **Benedict Zilliacuksen** luokkatoveri, ja koska hänen isänsä toimi insinöörinä Karjalassa, hän asui kouluaikansa eri perheissä Helsingissä. Yhden vuoden hän oleskeli Zilliacuksen perheessä, eikä ole epäilystäkään siitä, etteikö talon isäntä Emil Ziliacus olisi vaikuttanut hänen Kreikan kiinnostukseensa. Toisen maailmansodan jälkeen Kyrklund muutti Ruotsiin, minkä vuoksi hän ei ehkä ole saanut Suomessa ansaitsemaansa tunnustusta.

Enin osa varhaisista matkailijoista kuului edellä esiteltuihin kolmeen ryhmään, sotaan, tutkimukseen ja kirjallisuuteen liittyviin matkailijoihin. Niiden ulkopuolelta tässä antologiassa esitellään vain **Eelis Gulin** ja olympialaismatkajat. Gulinin pyhiinvaellusmatkalla on tietynlainen yhteys opinto- ja tutkimusmatkojen ryhmään, mutta toisaalta se on aivan oma lajinsa, johon kuuluvat pappien, piispojen ja muiden kirkon piiriin kuuluvien kertomukset matkoista Raamatun maihin. Osa näistä kirkollisista matkustavaisista kävi myös Kreikassa, joko matkalla Palestiinaan

tai kulkeakseen Apostoli Paavalin jalanjäljissä. Gulinin lisäksi tämän lajin edustajista mainittakoon myös rovasti **Toivo Rapeli**, joka kuvasi Kreikkaa kahdessa matkakirjassaan. Ne kuvaavat kuitenkin vaikutelmia 1960- ja 1980-luvuilta, jolloin massaturismi oli jo ehtinyt muuttaa perinteistä Kreikkaa.

Olympiamatkaajat edustavat aivan toisenlaista matkustajatyyppeä. Urheilusta kehittyi 1900-luvulla tärkeä syy ihmisten matkustamiseen. Ennen massaturismin aikoja urheilumatka saattoi olla ainoa mahdollisuus monille nähdä muita Euroopan maita tai maailmaa. Ateenan olympialaiset vuonna 1906 on suomalaisesta näkökulmasta mielenkiintoinen, sillä ne olivat ensimmäiset ulkomaiset kisat, joihin suomalaiset osallistuivat. Heidän matkakuvauksensa ovat vähäiset, mutta kuitenkin mielenkiintoiset, sillä ne antavat käsityksen siitä, miten vain vähän koulutusta saaneet kokivat Kreikan ja matkansa sinne.

1820-luvulla syntynyt antiikin Kreikan ihailu ja filhellenismi sekä yleinen uteliaisuus olivat varmaankin tärkeimmät syyt siihen, että suomalaiset kaukaa pohjoisesta vaelsivat koko pitkän matkan etelään. Vaikka varhaisten matkajien lukumäärä ensimmäisellä silmäyksellä voi vaikuttaa ihmeteltävän suurelta, on toki painotettava sitä, että se koski vain hyvin kapeaa, valikoitua joukkoa, joka usein tunsi toisensa tai oli lukenut tai muuten kuullut toisten matkavaikutelmista. Tällaisten kontaktien merkitystä uusien matkojen inspiraation lähteenä ei voi aliarvioida. Tavallaan matkajat muodostivat suuren perheen, jonka jäsenet vaihtoivat kokemuksia keskenään. Aiempien edellä kulkijoiden maine säilyi ja niinpä Vartia vielä toisen maailmansodan Ateenassa keskusteli erään kreikkalaisen opettajan kanssa ”Murad Beystä”, suuresta suomalaisesta filhellenistä August Myhrbergistä.

Nykyisessä tietoyhteiskunnassa alkavat monet varhaisista Kreikan matkajista unohtua, ja vain sellainen suuri nimi kuin Göran Schildt on nykypäivän turistien keskuudessa edelleen yleisesti tunnettu. Me toki toivomme, että tämä kirja herättäisi ansaitun kiinnostuksen ainakin muutamaan unhoon jääneeseen matkailijaan.

Antiikin ihanne vai itämainen sekamelska

Miten suomalaiset matkajat kokivat kreikkalaisen yhteiskunnan? Voidaanko heidän vaikutelmiaan jollain tavalla yleistää? Selvästikään se ei ole

helppoa, sillä kaikilla matkailijoilla oli omat yksilölliset kokemuksensa. Karkeasti voidaan toki Kreikan vaikutelmat jakaa kahteen ryhmään. Toiset matkailijat ihailivat antiikkia niin voimakkaasti, etteivät he lainkaan kiinnittäneet huomiota arkiseen elämään tai ympäristöön tai näkivät sen ruusunpunaisena antiikin perinnön kajastuksena. Tällaisen kuvan välittivät monet sellaiset matkailijat, jotka olivat viipyneet Kreikassa vain pienen hetken ja joilla ei ollut aikaa tai kielitaitoa tutustua maan asukkaisiin ja heidän arkeensa.

Toisen ryhmän muodostavat ne matkailijat, jotka kiinnittivät kreikkalaisessa yhteiskunnassa huomionsa siihen, mikä länsimaalaisesta ihmisestä vaikuttaa itämaiselta sekamelskalta. Monet suhtautuivat tähän piirteeseen alentuvasti ja ylenkatseella, mutta toisia taas juturi tämä ihastutti ja innoitti eniten. Syy tällaiseen kahtiajakoon on näkyvän antiikin ja nykyisen Kreikan väliseen aikaan liittyvien jäänteiden puute. Ero on myös valtaisa Ateenan ja esimerkiksi Rooman välillä. Ateenassa ei ole vaikuttavien antiikin raunioiden lisäksi juuri mitään jäänteitä 1800-lukua edeltäneeltä ajalta (lukuun ottamatta muutamia pieniä bysanttilaisia kirkkoja), kun taas Roomassa rakennushistoriallinen jatkumo antiikista nykyaikaan on silmiinpistävä. Suurin osa Kreikan matkailijoista on kokenut saman seikan, jota Willy Kyrklund niin hyvin kuvaa: ”Monet ovat selittäneet rakastavansa Kreikkaa, koska muinaisuus ja nykyaika ovat siellä niin ihmeellisellä tavalla sulautuneet yhteen. Asian voisi myös muotoilla siten, että muinaisuus ja nykyisyys Kreikassa eivät ole lainkaan sulautuneet yhteen ja juuri tästä syntyy kreikkalaisen maiseman erityinen viehätysvoima.”

Ehkä paras esimerkki antiikin suuruuden vaikutuksesta löytyy Olavi Paavolaisen päiväkirjasta. Se on mahdollisesti myös tunteikkain kuvaus ensimmäisistä myyttien täyttämän maan välähdyksistä horisontissa. Paavolainen, joka oli laivamatkalla Konstantinopolista Kreikkaan, heräsi viiden aikoihin aamulla laivan lähestyessä rannikkoa ja meni pyjamassaan kannelle, josta hän näki Sunionin niemen. Vastapainona Olavi Paavolaisen vaikutelmille on Willy Kyrklundin suurenmoinen kuvaus hänen saapumisestaan Ateenaan.

Itämainen markkinahumu on aihe, joka usein esiintyy matkakuvauksissa. Melkein sata vuotta ennen Willy Kyrklundia **Fredrika Bremer** kuvasi samoja Ateenan kortteleita pääsiäistä edeltävinä päivinä, jolloin valtaiset määrät lampaita ja

karitsoja oli ajettu kaupunkiin myytäväksi. Bremer kauhisteli, että lampaat myytiin teurastettaviksi pitkänä perjantaina, mutta muutoin hänen kuvauksensa, aivan kuten Kyrklundinkaan, ei ole missään mielessä halveksiva tai kielteinen.

Monet matkailijat kuitenkin antavat halveksivamman ja itämaisyyttä ymmärtämättömän kuvan, kuten Richard Faltin Thessalian sodan aikana 1897 törmätessään Patrassa sotilaisiin, jotka olivat rintamakarkureita. Vähintään yhtä kauhistunut Faltin oli niistä sairaalan olosuhteista, joissa ruotsalainen kirurgian professori **Jules Åkerman** ja parisenkymmentä pohjoismaalaista sairaanhoitajaa työskentelivät.

Matkareitit ja kulkuneuvot

Rautatieverkosto ja höyrylaivat aiheuttivat vallankumouksen matkustamiseen 1800-luvun puolessa välissä. Etäisyydet kutistuivat, kun matkat ohjautuivat syntyneille rautateille ja höyrylaivareiteille. Niinpä suurin osa Kreikan matkaajista kulki junalla halki Saksan Italiaan, josta he eri satamakaupungeista (esim. Triestestä, Brindisistä tai Napolista) jatkoivat matkaansa höyrylaivalla Kreikkaan. Yhtäkkiä tuo kaukainen etelän maa ei ollutkaan niin kaukana – ei olekaan ihme, että matkustajien määrä kasvoi voimakkaasti 1800-luvun lopulla!

Ennen rautateitä ja höyrylaivoja piti käyttää hevosia ja vaunuja, kulkea jalan tai purjehtia meritse purjelaivalla. Nämä tosiasiat kohtasi vain kaksi kokoelmamme matkalaista, August Myhrberg ja Laguksen perhe. Myhrbergin kulkuneuvoista tiedetään varsin vähän, sitä vastoin Laguksen perheen matkaa hevosilla ja vaunuilla Pietarista Odessaan voidaan seurata yksityiskohtaisesti.

Laguksen perhe pystyi jo osin nauttimaan höyrylaivojen tulosta, vaikka he esimerkiksi siirtyivätkin Ateenasta Triesteen purjelaivalla, venäläisellä Ariadne-korvetilla. Syran saari oli pitkään tärkeä höyrylaivojen pysähdyspaikka Aigeianmerellä. Tämä johtui osittain siitä, että laivojen piti kiertää Peloponnesos, sillä Korintin kanavaa ei vielä ollut. Se vihittiin lähes kymmenen vuoden rakennustyön jälkeen vuonna 1893, minkä jälkeen matka Italiasta Ateenaan lyheni merkittävästi. Korintin kanavan itäpäästä päästiin suoraan Pireukseen, ja tästä syystä Syra lopullisesti menetti merkityksensä kreikkalaisen merenkulun solmukohtana.

Tieverkosto Kreikassa kehittyi hyvin hitaasti,

ja siksi siirtyminen paikasta toiseen kävi parhaiten vesiteitse. Esimerkiksi **Wilhelm** ja **Kastalia Lagus** matkustivat 1853 purjelaivalla Ateenasta Korintiin, sillä maitse olisi pitänyt kulkea hevosella tai aasilla mutkittavia kivistä pieniä polkuja, niin sanottuja *kalderimeja* pitkin. Tuolloin ei vielä ollut ainuttakaan karritytiä rakennettu pääkaupungista Korintiin, eikä rautateitä ollut Kreikassa lainkaan. Fredrika Bremer kuvaa ehkä parhaiten Kreikan sisämaan matkailun vaivoja. Teitä, joilla pystyi ajamaan omnibussilla (kuuden hengen vaunuilla), oli vain muutamien suurimpien paikkojen kuten Ateenan ja Megaran tai Pireuksen välillä, ja Argolista Arkadian Tripoliin. Mutta tämä ei kauhistuttanut Bremeriä, joka huolimatta siitä, että lähestyi 60:tä ikävuottaan, huimapäisesti lähti pitkille ratsastusretkille kuten Argoksesta Korintiin, Tripoliksesta Spartaan ja Delfoista Ateenaan.

Tällaiset ratsastusmatkat eivät olleet vaarattomia, ja siitä syystä matkareittien varrella oli aseistettuja vahteja, jotka suojelivat matkalaisia rosvoilta. Jos päivämatka kesti yli kymmenen tuntia, oli pakko yöpyä niin sanotuissa khaneissa, kreikkalaisissa majataloissa, jotka autoilun yleistyttyä hävisivät – tarkkaavainen katselija voi kuitenkin huomata niiden raunioita nykypäivän maisemassa. Yksi tapa välttää vaivalloisia ratsastusmatkoja oli luonnollisesti kulkea meritse, johon Kreikka saarineen, lahtineen ja niemineen soveltui erityisen hyvin. Fredrika Bremerin aikoihin Kreikassa oli jo höyrylaivoja, jotka kulkivat kotimaan reittejä.

Fredrika Bremerin kuvaus elämästä höyrylaivalla saa yllättäen lähimmät vastineensa erään toisen naimismatkakirjailijan, nimittäin **Adelaide Ehrnroothin**, kuvauksesta höyrylaivaelämästä Välimerellä 1890. Kun Ehrnroothin höyrylaiva

Kerkyralla otti kyytiinsä kolmesataa työläistä – dalmatialaisia, albanialaisia, epiroslaisia, monte-negrolaisia, kreetalaisia, maltalaisia, kreikkalaisia jne., kaikki matkalla Konstantinopoliin – maalaa kirjailijatar hämmästyttävän taitavasti ja mukaansa tempaavasti näkymän silmiemme eteen.

Matkustamiseen tuli uusi tärkeä muutos 1950- ja 1960-luvuilla, kun charter-lennot yleistyivät. Etäisyydet kutistuivat, ja yhtäkkiä Kreikkaan saattoi päästä yhdessä päivässä. Lentäminen tuli yhä tavallisemmaksi ja lippujen hinnat yhä halvemmiksi, ja vähitellen massaturismi valtasi Kreikan. Sen mukana kutistui idylli, katosi se Kreikka, jonka Göran Schildt koki vielä 1960-luvulla, ja vähitellen se häipyi yhä kauemmaksi taustalle.

Yksittäiset kokemukset

Tietenkin on mahdollista yleistää ja varmasti matkakokemuksissa on samankaltaisuuksia, mutta ei myöskään saa unohtaa, että jokaisella matkailijalla on ollut ainutlaatuiset elämyksensä. Kuvauksissa tulevat esiin myös matkailijoiden omat kiinnostuksen kohteet ja henkilökohtaiset taipumukset. Osa vaikutelmista on säilynyt kirjallisesti korkeatasoisina julkaisuina, toiset ystävien ja sukulaisten kanssa käytynä kirjeenvaihtona tai päiväkirjamerkintöinä, joita ei koskaan ollut tarkoitettu julkaistaviksi. Jokaisella on oma persoonallinen luonteensa. Olisi vaikeaa tehdä niistä yhteenvetoa, eikä se oikeastaan ole edes tavoiteltavaa. Tekstit puhuvat puolestaan, jokainen niistä esittelee yhden yksittäisen suomalaisen matkailijan kokemuksia Kreikasta, jota ei enää ole. ■

SUOMENTANUT JULIA BURMAN

Kuvat: Pentti Laiho

Zeun temppeli Olympiassa.

PEKKA MATILAINEN

Huonoa säätäkin saimme kokea

Kreikassa riittää tarinoita. Kiertoajelu Peloponnesoksen niemimaalla voi viedä historialliseen aikamatkailuun kivikaudesta nykypäivään.

MATKA EI ALKANUT hyvin. Kolmasosa matkatavaroista jäi Münchenin kentälle, jossa vaihdoimme konetta. Oli mennyt kentällä jokin nostolaite rikki. Laukut saatiin vasta kolme päivää myöhemmin Etelä-Peloponnesoksessa. Siihen asti piti selvittää. Onneksi sää suosi, ja loppumatkasta laukkujen katoamiselle naureskeltiin.

Ateena on taas kasvanut siitä kun viimeksi kävin. Uudet lähiöt kipuavat ylös vuorenrinnettä kuin hitaasti leviävä tauti. Mitä lähemmäksi tulemme lentokentältä keskustaa, sitä enemmän vuoden 2004 olympialaisten vaikutus näkyy. Vanhaa on kunnostettu, uutta rakennettu. Tulos on monin paikoin myönteinen, mutta Omonian appelsiinipuut on tuhottu metron tieltä, ja aukio on karun ja paljaan näköinen. Mutta se on pientä. Vielä sata vuotta sitten Ateenan ja Pireuksen välinen alue oli oliivilehtoa, nykyään yhtä ja samaa suurkaupunkia.

Syyskuun loppu, Kreikassa kesä vielä jatkuu. Meitä on parikymmentä henkeä Ateenan instituutin ystäväyhdistyksen matkalla. Tarkoitus on kiertää bussilla Peloponnesosta. Asiantuntijaoppaaksi on lupautunut instituutin johtaja **Björn Forsén**.

Rumaa ja kaunista

Ajomatka Ateenasta Korintiin on masentava: rumaa teollisuusaluetta loputtomiin. Korintissa emme viivy, mutta poikkeamme Perahoran niemellä ja jatkamme matkaa Korintinlahden eteläpuolen rantatietä. Pilvet roikkuvat lahden toisella puolen vuorissa kiinni, viiniviljelmät vuorten rinteillä ovat kuin lunta. Ajamme Akaian ja Iliaan läpi ja illalla saavumme yöpymispaikkaamme Olympiaan. Hotelli on ylhäällä vuorella. Kylä alempana on epätodellinen, turistien puuhamaa.

Olympia, jumalten ja sankarien kokoontumis-

paikka, **Emil Zilliacus** luonnehtii sitä kirjassaan *Toivioretkeä Hellaassa*. Maisemaa ihaillen hän sanoo ymmärtävänsä, ”miksi tästä syrjäisestä piiloloukosta tuli se paikka jossa hajallaan olevat, epäyhtenäiset ja kateelliset heimot ja valtiot kohtasivat toisensa veljeytymisen ja yksimielisyyden merkeissä”. Hyvin säilyneen stadionin lisäksi alueella on temppeleitä ja alttari, jossa olympiatuli sytytetään. Antiikin aikana mitään olympiatulta ei tunnettu. Se on natsien keksintöä Berliinin kisoihin 1936. Halusivat propagandasyistä sitoa natsi-Saksan sankarien Kreikkaan.

Propagandaa tehtiin jo antiikin aikaan. Olympiakisat olivat senaikainen mediatapahtuma, väkeä koolla kymmenin tuhansin. Paikalle tuotiin lahjoja, muka jumalille, mutta niillä haluttiin julistaa omaa merkitystä. Tunnetuin on Miltiadeen kypärä, sellaiseksi väitetty. Taiteilijat tulivat esittämään tuotteitaan, samoin kirjailijat. Tiedetään Herodotoksen mainostaneen kisoissa historiateostaan.

Sade yllätti

Matkalla seuraavaan yöpymispaikkaamme Methoniin poikkeamme Messeniassa katso-
massa valtavaa Asklepioksen temppeliä. Laskeu-
tuessamme rinnettä alas temppeliin kylän
kukko sopivasti kiekuu. Matka jatkuu kapeita,
mutkittelevia vuoriteitä. Historia muokkaa
maisemaa ja maisema historiaa: vuoret selvittävät
osittain antiikin Kreikan sirpaleisuuden. Välillä
bussi pysähtyy: lammasmau tiellä. Seuraavaksi
päiväksi veikataan sadetta, ja yöllä tuuli paukuttaa
hotellin kattoa.

Mutta aamulla ei sateesta ole tietoaakaan. Aallot vyöryvät rantaan, kun kävelemme kohti niemellä olevan venetsialaisaikaisen linnan muureja. Muuriin on kuvattuna Venetsian leijona, lempeän näköinen kuin kotikissa. Propagandaa sekin. Linnan ylipäällikkönä oli 1600-luvulla ruotsalainen **Otto von Königsmarck**, joka Ateenaa turkkilaisilta valloittaessaan määräsi tykit tulittamaan Parthenonia tuhoisin seurauksin.

Niemen kärjessä kapea kivilaita johtaa pienellä saarella olevaan torniin, jossa **Cervantesin** sanotaan olleen vankina. Hän osallistui vuonna 1571 Korintin lahden suulla käytyyn Lepanton meritaisteluun, jossa haavoittui. Tarina kertoo Cervantesin täällä saaneen ajatuksen kirjailijaksi ryhtymisestä. Ylitämme siltaa, kun myrsky puhkeaa, kastumme läpimäriksi, korkeat aallot

iskevät teräviin rantakiviin. ”Tällä käynnillä ei vielä synny mestariromaania, korkeintaan runo”, sanoo ystäväyhdistyksen ex-puheenjohtaja **Tapio Tuominen** tornista poistuessamme. Kun tulemme linnasta ulos, aurinko paistaa kuin sadetta ei olisi koskaan ollutkaan.

Majuri, joka ei kuollutkaan

Pyloksen kaupunki korkealla kukkulalla Navarinon lahden eteläpuolella. Ylhäällä mäellä lahtea vartioi osmanien eli turkkilaisten linnoitus. Lueskelen seinillä olevia graffiteja 1800-luvun lopulta. Kreikan vapaussodassa liittoutuneiden laivasto löi täällä turkkilais-egyptiläisen laivaston vuonna 1827. Taistelussa oli mukana suomalainen majuri **Sjöman**, joka julistettiin kuolleeksi, mutta kun ruumista oltiin laskemassa mereen, hän virkosi henkiin. Myöhemmin Sjöman asui Kirkkonummella. Tarinan ikuisti **Anni Swan** kirjassaan *Tottisalmen perillinen*. Swan kävi itse paikan päällä.

Tarumainen Pylos, Nestorin kotikaupunki. Homeroksen Pylos on sisämaassa, tämä oli ehkä sen satamakaupunki. Nykyinen Pylos on ranskalaisten arkkitehtien suunnittelema. Melkein hävettää ajaa ahtailla kaduilla isolla bussilla, mutkissa tuntuu kuin olisimme menossa makuuhuoneisiin sisään.

Toisen kerran kastumme Kalamatassa, kun yritämme syödä ulkoilmassa rantaravintolassa, mutta täällä matkalaukkunsa kadottaneet saavat tavaransa takaisin. Ja sadekin loppuu melkein heti. Messenian ja Lakonian maakuntien välissä on valtava Taigetos-vuori. Zilliacus saapui 1900-luvun alkupuolella Kalamataan junalla mutta ylitti Taigetoksen muulilla ratsastaen matkalla Spartaan. Vuori muistuttaa Saanaa, vaikka on tuplasti korkeampi, ja harjalla on viisi rotkoa; se on kuin suunnaton kampaviineri. Vuoreen liittyy Saanan tavoin vanhaa legendaä jättiläisistä, ja yhden

Olympian portilla.

tarinan mukaan **Jeesus** olisi paennut vuorelle ja rotkot syntyneet hänen sormiensa painalluksista.

Manalan sisäänkäynti ja tippukiviluola

Yöpyminen Manin niemimaan kärjessä Ithilos-nimisessä paikassa, joka mainitaan Iliaan alussa. Jossain lähistöllä pitäisi tarinan mukaan olla Manalan sisäänkäynti, mutta aikataulu ei salli sen etsimistä. Matkan varrella karu maisema tekee vaikutuksen. Forsén kertoo hurjia juttuja sukujen välisistä verikostoista ja oudon näköisistä tornitaloista, joissa tappajia piiloteltiin. Tornit ovat kuin muumitaloja. Mikä niiden vaikutus on **Tove Janssonin** tuotantoon? Asiaa ei liene tutkittu.

Aamulla tutustumme paikalliseen nähtävyyteen, tippukiviluolaan, jossa liikutaan soutajien kanssa veneellä. Reitti on puolitoista kilometriä, ja hiljaisuus vaikuttava. Museossa on edustava kokoelma kivikauden esineistöä, konkreettinen muistutus jatkuvuudesta, ettei Kreikan ihailtu antiikki syntynyt tyhjästä.

Sparta on pettymys niille, jotka eivät ole siellä ennen käyneet. Lakonian laaksoa katsolessa voi aina antaa mielikuvituksen lentää, mutta antiikin Spartasta ei ole paljon jäljellä, yksi teatteri, ja sekin roomalaiselta ajalta. Ei Spartasta muutenkaan liikoa tiedetä, suljetusta yhteisöstä, jotain on **Ksenofonilla** ja **Plutata**rkhoksella. Teatterin näki 100-luvulla roomalainen Pausanias, kaikkien turistimatkojen isä. Tutkijat ovat kiistelleet, oliko teatterissa liikuteltavia elementtejä vai ei, nykyisen käsityksen mukaan oli.

Muutaman kilometrin päässä on Mistra, ja on kuin siirtyisi Bysantin Kreikkaan. Matkalla työmiehet kaatavat ison puun keskelle ajotietä,

ja sen pilkkomista sitten odottelemme. Mistra pääsi osalliseksi ristiretkien nimellä kulkevista sekoiluista vuonna 1249, mutta jo kymmenen vuotta myöhemmin frankit joutuivat lähtemään. Bysantin aikaan kaupungissa oli noin 20 000 asukasta, osmanien valtakaudella puolet enemmän. Mistra on kuin iso linnoitus korkealla vuorella. Siellä toimii yhä nunnaluostari. Oppaamme **Maarit Nieminen** valaisee luostarin pitkää historiaa ja bysanttilaisen maalaustaiteen symboliikkaa. Luostarin käytävillä makaillee kissoja. Mietin, onko joukossa kolleja. Tuskin kissat nunnaluostarissakaan pyhästä hengestä sikiävät.

Tripoliin verilöyly

Illalla olemme Arkadiassa, Tripoliissa. Se oli yksi Kreikan vapaussodan näyttämöistä. Sota oli raakaa puolin ja toisin, vaikka puhuttiin vain turkkilaisten julmuuksista. Euroopassa syntyi oikein filhellenien liike, ja varsinkin **Eugène Delacroix**'n propagandamaalaus *Khios-saaren verilöyly* (1824) nostatti tunteita. Sankka vapaaehtoisjoukko lähti Kreikkaan, joukossa lordi **Byron** ja suomalainen seikkailija **August Myhrberg**, nykyään jo unohdettu 1800-luvun superjulkkis. Byronin kuolema (tautiin) Kreikassa 1824 oli kohu-uutinen. Tripoliissa kreikkalaiset teurastivat 10 000 rauhallista, antautumaan valmista turkkilaista, iso osa naisia, vanhuksia ja lapsia.

Tietojen mukaan piti olla erityisen sateinen päivä, mutta kuin kiusalla aurinko paistaa pilvettömältä taivaalta, kun lähdemme liikkeelle. Forsén haluaa näyttää Orkhomenoksen vuorilla sijaitsevan teatterin, josta hänen mielestään on Kreikan kaunein näköala. Kukaan ei väitä vastaan, kun vihdoinpääsimme jalkapatikassaylösjanämme upeimmat mahdolliset lavasteet teatterille. Todiste jälleen kerran siitä, että kreikkalaisilla oli silmää luonnonkauneudelle, toisin kuin roomalaisilla, jotka rakensivat julkiset rakennuksensa tasamaalle. Vuorelle noustessa olemme osa arkadiaista paimenidylliä, kun lammaslauma piirittää meidät. Siivekäs, monimielinen sanonta "Et in Arcadia ego" on peräisin **Nicolas Poussinin** taulusta *Arkadian paimenet* (1629–30), jossa joukko paimenia sormeilee tuota sarkofagin kyljessä olevaa tekstiä.

Tegeassa tutustumme Alea Athenan tempeliin, joka on Peloponnesoksen toiseksi suurin temppli. Kaikkein suurin on Zeukselle pyhitetty Olympiassa. Tempplin suunnitteli arkkitehti **Skopas** sen jälkeen kun vanha temppli 395 eKr.

Mistran palatsi korjattavana.

Orkhomenoksen teatteri.

paloi. Museossa näemme, kuinka ajalla 500–400 eKr. on ollut hienoa keramiikkaa ja kuinka taso sen jälkeen heikkenee. Viereisen kirkon kellot soivat, kun teemme lähtöä. Temppelein alttari oli kirkon oven edessä, sitä on hieman tutkittu, mutta kaivaus on täytetty, koska kirkon papit eivät antaneet lupaa pitää monttua auki.

Keskiaikaisesta Niklin kaupungista ei ole paljon jäljellä. Teatterin päälle on rakennettu kirkko, vanhat tukimuurit vielä näkyvät. Mutta siellä on olympia-alttari, sen muistoksi, että täällä pidetyssä kokouksessa urheiluherrat **Hitlerin** painostuksesta toukokuussa 1934 päättivät olympiatulen käyttöön otosta.

Vanha pääkaupunki

Yövymme Tolóssa, joka on pelkkä turistipaikka Argoliinlahden pohjukassa, 1800-luvun lopulla Kreetalta paenneiden kreikkalaisten perustama. Lähellä on Nauplion, vuosisataisten taistelujen näyttämö ja itsenäisen Kreikan pääkaupunki 1824–34. Osmanien ja venetsialaisten vaikutus näkyy, piazza voisi olla Pohjois-Italiasta, Markuksen leijona on täälläkin. Ylhäällä kukkulalla töröttää kauhistuttavan ruma sotilasjuntan aikainen

betoninen hotelli, jota restauroidaan. ”Kaksinkertainen kulttuuriskandaali”, sanoo Maarit Nieminen.

Kaiken yläpuolella, 216 metrin korkeudessa, komeilee Palamideen linnoitus. Portille asti johtaa hyvä autotie, mutta kaupungin puoleisella lähes pystysuoralla rinteellä on 857-askelmaiset jyrkät portaat masokisteille. Myhrberg ehti tännekin. Pitkään väitettiin hänen olleen linnakkeen ylipäällikkönä, mutta nykyään hänet on alennettu alipäälliköksi.

Uutta tietoa Mykenestä

Nauplionista tie kulkee mykeneläisen mahtikaupunki Tirynsin raunioiden ohi. Sen komea muuri oli ehkä jopa 26 metriä korkea ja 700 metriä pitkä. Tiryns oli muinoin satamakaupunki, nykyisin matkaa mereen on lähes kaksi kilometriä. Taas on hieno ilma. Se onkin paikallaan, muuten Mykene voisi jäädä näkemättä. Mykene tuhoutui varhain ja katosi kartalta. Pausanias kävi täällä, mutta tieto unohtui. Troijan löytäjä **Heinrich Schliemann** kehuskeli löytäneensä myös Mykenen, mutta se on pötyä. Paikka tunnettiin jo 1700-luvulla, kuten vanhat piirrookset osoittavat. Schliemann on

arvoitus, joko hänellä oli ainutkertainen vainu, tai sitten hän oli hyväonninen tomppele. Hän luki Pausaniasta, suunnisti sen mukaan ja teki kohulöytöjä Mykenessäkin.

Forsénin tilalle asiantuntijaoppaaksi tullut instituutin assistentti **Esko Tikkala** kertoo uusimmasta tutkimuksesta, joka kyseenalaistaa vanhoja totuuksia. Ajoituksia on heiteltu sinne tänne, Troijan sotaakin siirretty välillä 1100-luvulta puoli vuosituhatta taaksepäin. Leijonaportti on silti yhä 1250-luvulta ennen ajanlaskun alkua. Kaupunkiin nousu ja siellä kulkeminen on helpompaa kuin ennen, kiitos vuoden 2004 paraolympialaisten. Museo on uusi ja tyylikäs, vanha oli vain joskus auki.

Nemean kisat ja temppelit

Nemea tunnetaan nykyään viimeistään. Herakleen sankariteoissa esiintyy Nemean leijona. Vuodesta 573 eKr. Nemeassa järjestettiin joka toinen vuosi huomattavat urheilukisat. Kisat otettiin uusiksi 1996. Joka neljäs vuosi järjestettävät kilpailut ovat saavuttaneet suosiota. Ne ovat kaikille avoimet eikä niissä tarvitse kilpailla alasti eikä öljytnä.

Zeun temppeliä restauroidaan. On kaksi uutta pylvästä, joita en ole ennen nähnyt. Temppelin katto oli romahtaneena jo Pausaniaan aikaan. Pahinta tuhoa alueella eivät ole aiheuttaneet sodat tai maanjäristykset vaan kristityt. Urheilijoiden majapaikkojen päälle on rakennettu basilika. Esiin on kaivettu vähän tunnettu kreikkalainen kylpylä. Siellä urheilijat puhdistautuivat. Urheilijoiden pois kaavittu rasva myytiin ja se oli suosittua ihonhoitoainetta. En välttämättä itse käyttäisi.

Matkalla Epidaurokseen koukkaamme antiikin

Asiniin, karulleniemelle lähellä Tolaa: mykeneläisiä hautoja, asutusta jo 2800-luvulla eKr. Homeros mainitsee sen luettellessaan Troijaan lähtijöitä. **Jorgos Seferis** on kirjoittanut runon *Asinin kuningas*, jonka Maarit Nieminen lukee meille bussissa ääneen **Aale Tynnin** suomennoksena.

Terveeksi nukkumalla

Epidauroksen teatterin ympärillä puut ovat täynnä lintuja. Ehkä nekin ovat kokeilemassa teatterin akustiikkaa, kuten turistilaumat ja heidän oppaansa, jotka käyvät vuorollaan taputtamassa alhaalla käsiään. Lähistöllä on Asklepioksen pyhäkkö, samalla parantola. Se oli toiminnassa viimeistään 500-luvulla eKr. ja kukoistuskauti oli 300-luvulla. Aiemmin siellä oli Apollon kulttipaikka. Teatteri on rakennettu 300-luvulla. **Sullan** joukot ryöstivät paikan, mutta sitten roomalaiset innostuivat siitä, ja Pausanias ylistää teatterin harmonisia piirteitä ja akustiikkaa.

Parantolan alue on iso, terveysbisnes kukoisti jo antiikissa. Pinjat tuoksuvat, kuten usein nykyäänkin parantoloiden ympärillä. Tulijoita varten oli majoituspaikka, eräänlainen antiikin hotelli. Siellä parannuttiin nukkumalla: apu tarvitsijalle ilmestyi unessa. Ilmeisesti se toimi, museossa on tekstejä, jotka kertovat parantumisista. Kristityt hävittivät paikan. Oliko **Gibbon** sittenkin oikeassa antiikin tuhon syistä? Äärikristityt terroristit pistivät jo silloin itselleen vierasta kulttuuria matalaksi. Mutta restaurointi on käynnissä, osin uudella materiaalilla. Sen käytöstä kiistellään, samoin pylväiden ja rakennelmien korkeuksista, jotkut uskovat löytäneensä Asklepioksen haudan.

Akropolis kuutamolla

Jälleen Ateenassa. Akropoliilla koirat makailevat laiskasti turisteista välittämättä. Viimeinen ehtoollinen Plakassa, ilta on lämmin, täysikuu, ravintola tupaten täynnä. Hotellissa luen **Leif Salménin** kirjasta *Palatset vid Bosporon* lukua *De stumma grekerna*, jossa hän kyseenalaistaa antiikin Kreikan perintöämme ja pohtii kykyämme ymmärtää sitä, ymmärtää yleensä mitään itsemme ulkopuolella. Akropolis näkyy hotellin ikkunasta, mutta ei anna kysymyksiin selkeää vastausta. ■

Asklepioksen pyhättöä.

Matematiikkaa Mykonoksella

Mykonos on niitä paikkoja, joissa voi katsella, miten antiikin jumalattaret kohoavat meren vaahdosta. Saarella on kauniiden ja rohkeiden värittämä kohumenneisyys, johon aikanaan kuuluivat Brigitte Bardot, Ingrid Bergman, Maria Callas, Grace Kelly, Jacqueline Kennedy-Onassis, Melina Mercouri, Jeanne Moreau, Elizabeth Taylor ja ties ketkä. Se aika ei koskaan palaa.

MASSATURISMIN MAAILMA on täynnä aurinkorantoja, ketjuhotelleja ja pikaruokaloita. Mykonos ponnistelee säilyttääkseen 1960-luvulla luomansa rantalomien eliittipaikan maineen. Saari yrittää erottua joukosta tarjoamalla luksusta, designia ja gastronomiaa. Tehtävä on vaikea, sillä kauniille ja rohkeille koko maailma on avoinna, ja seirenilauluja kuuluu muualtakin. Itse asiassa Mykonos on rappiolla.

Mutta ainakin matemaatikkojen eliittiipiirit vielä kokoontuvat kernaasti Mykonoksella. Kreikalla on matematiikan historiassa pysyvä paikkansa: **Arkhimedes**, **Eukleides** ja **Pythagoras** muodostavat kärkikolmikon, jota ei ohita kukaan. Myös **Thales** (624-547 eKr.) oli melkoinen tekijämies: hän todisti mm. Thaleen väittämän, jonka mukaan niiden pisteiden ura, joista annettu jana näkyy suorassa kulmassa, on ympyrä. **Herodotoksen** mukaan Thales myös ennusti vuonna 585 eKr. Kreikassa näkyneen auringonpimennyksen.

Tämän päivän Kreikassa toimii ”Thales ja ystävät” -niminen matemaattikoryhmä. Sen keskushenkilö on **Apostolos Doxiadis**, jonka nimi Kreikassa vilahtelee iltapäivälehtienkin lööpeissä. Doxiadis, 52, oli aikoinaan matemaattinen ihmelapsi, joka hyväksyttiin New Yorkin Columbia Universityn oppilaaksi 15-vuotiaana. Siitä asti hän on pyörittänyt ympärillään melkoista mediasirkusta, jossa kauniilla naisillakin on ollut osuutensa. Hän ei halunnut jäädä pölyttymään yliopistoon, vaan loi omaisuuden IT-alan bisnesmiehenä ja elokuvatuottajana. Nyt hän on rikas mies, eräänlainen ”matemaatikkojen Onassis”, joka liikkuu Ateenan seurapiireissä kuin kala vedessä. Köyhempien matemaatikkojen onneksi hän on myös suuren luokan mesenaatti, joka mielellään

kutsuu ystäviään riemulomalle Kreikan saaristoon.

Apostolos Doxiadis on myös kirjailija. Hän on kirjoittanut neljä romaania ja kaksi näytelmää. Lisäksi hän on kääntänyt kreikaksi kolme Shakespearen näytelmää: *Hamletin*, *Romeon ja Julian* sekä *Kesäyön unelman*. Äskettäin Doxiadis tuli tunnetuksi Suomessakin romaaninsa *Petros-setä ja Goldbachin hypoteesi* ansiosta (Like 2004, suom. **Reija Tanninen**). Tämä kirja on käännetty 25 kielelle. Romaanin nimi johtuu saksalaisen matemaatikon ja Venäjän keisarin lasten kotiopettajan **Christian Goldbachin** vuonna 1742 esittämästä hypoteesista, jonka mukaan jokainen kakkosta suurempi parillinen luku voidaan esittää kahden alkuluvun summana. Siis: $4 = 2 + 2$, $6 = 3 + 3$, $8 = 3 + 5$, $10 = 3 + 7$, $12 = 5 + 7$ jne. Tätä näennäisen yksinkertaista väitettä ei koskaan ole pystytty todistamaan, ja itse asiassa romaanin englantilainen kustantaja Faber & Faber on luvannut 1 000 000 dollarin palkkion sille, joka sen tekee. Romaanin ”Petros-setä” on fiktiivinen matemaatikko, joka menettää järkensä Goldbachin hypoteesin kimpussa työskennellessään. Kuinkahan monta kohtalotoveria hän mahtaa vielä saada?

Thaleen ystävät Apostolos Doxiadis ja Marcus du Sautoy.

Kuvat: Osmo Pekonen

Pelikaanit ovat Mykonoksen maskotteja.

Kulttuurillisesti suuntautuneiden matemaatikoiden kansainvälisenä yhdyssiteenä toimii *The Mathematical Intelligencer* -niminen New Yorkissa ilmestyvä lehti, jonka yksi toimittaja minäkin olen. "Thaleen ja ystävien" kutsusta lehden keskeinen toimittajakunta kokoontui 12.-15. heinäkuuta 2005 Royal Myconian -hotelliin miettimään syntyjä syviä. Kokouksen nimi oli "Mathematics and Narrative" (Matematiikka ja kirjallisuus). Kirjallisuuden alustajiksi paikalle oli suurpiirteisesti kutsuttu **Umberto Eco** ja **Hans Magnus Enzensberger**, tosin kumpikaan ei tullut. Samppanjaa aamupalaksi ja hummeria iltapalaksi nautittiin sitten heidänkin edestään.

Paikalla oli melkoinen joukko matematiikan suuria nimiä: vuoden 1998 Fieldsin mitalisti, englantilainen **Timothy Gowers**, Bourbaki-seminaarin jäsen, ranskalainen **Pierre Cartier**, teoreettisen tietojenkäsittelytieteen gurut amerikkalaiset **Gregory Chaitin** ja **Martin Davis**, MacArthur -säätiön "Genius"-palkinnon voittajat kreikkalainen **Dimítris Hristodúlu** ja amerikkalainen **Rebecca Goldstein** jne. Stanfordin

yliopiston matematiikan professori **Persi Diaconis**, joka on myös kuuluisa taikuri, viihdytti meitä nerokkailla korttitempuilla.

Riemannin hypoteesista – jonka mahdolliselle ratkaisijalle myös on luvassa miljoona dollaria – esitelmöi Oxfordin yliopiston All Souls Collegien professori **Marcus du Sautoy**. Hänessä yhdistyy lahjakkuus kolmella alalla: matemaatikkona, jalkapalloilijana ja jazz-muusikkona. Hänellä on suomalainen oppilas **Pirita Paajanen**, joka puolestaan tunnetaan niin lukuteoreetikkona kuin Akseli Gallen-Kallelan *Liekki*-ryijyn ompelijana. Paajasen väitöskirja valmistui kesällä 2005 niukasti ennen ryijyä.

Mykonoksen esitelmien henkilögalleriassa vilahti pari yhtymäkohtaa Suomeen: Pierre Cartier kertoi, miten filosofi **Simone Weil**in matemaatikkoveli **André Weil** joutui pidätetyksi talvisodan aikana Suomessa. (Vrt. artikkelini samasta asiasta, *Suomen Kuvalehti* 32/1991.) Los Angelesin yliopiston oppihistorian professori **Mary Terrall** puolestaan puhui **Pierre-Louis Moreau de Maupertuis**'n vuonna 1736 Lappiin tekemästä tutkimusmatkasta, jonka tavoitteena oli maapallon muodon mittaaminen.

Matematiikka on tärkeä – joskin usein näkymättömäksi jäävä – kulttuurin osatekijä, johon liittyy oma tutkimisen arvoinen tarinaperinteensä. Musiikin ja matematiikan suhteesta monet ovat kuulleet puhuttavan, mutta matematiikan avulla voidaan analysoida myös kirjallisuutta. Matematiikasta kiinnostuneita suuria kirjailijoita on itse asiassa ollut paljon: **Jorge Luis Borges**, **William Boyd**, **Primo Levi**, **John Updike**, **Raymond Queneau**... Vähemmän seriöösien kirjallisuuden maailmassa myös monien dekkarien juonirakenne on niin mutkikas, että sen ymmärtämiseksi tarvitaan matemaattinen diagrammi. Uusi ilmiö ovat matematiikka-aiheiset elokuvat kuten *Drowning by Numbers* (1988), *Sneakers* (1992), *Good Will Hunting* (1997), *A Beautiful Mind* (2001), *Proof* (2004) jne.

Michael Fraynin näytelmä *Kööpenhamina*, joka saavutti suuren menestyksen Helsingin kaupunginteatterissa syksyllä 2001, havainnollistaa kvanttimekaanisen Heisenbergin epätarkkuusperiaatteen filosofisia seuraamuksia. Tieteenhistoriassa on paljon draaman mahdollisuuksia. Biologian ja fysiikan puolella niitä on tutkiskellut mm. **Carl Djerassi**.

Mykonoksen pääkaupungin Horan kaduilla kuljeskelevat majesteettisesti kaupungin mas-

kotit, kolme kesyä pelikaania, **Irini, Nikolas** ja **Petros Junior**. (**Petros Senior** kuoli vuonna 1986.) Pelikaaneja väistetään kunnioittavasti, mutta muuten ovat turistit tampanneet koko Horan matalaksi. Vuosina 1770-75 Mykonoksella oli venäläinen varuskunta Orlovin veljesten yrittäessä vapauttaa kreikkalaisia ortodoksiveljiä ottomaanien ikeestä. Usko elää: 6500 asukkaan saarella on noin 600 ortodoksista kirkkoa!

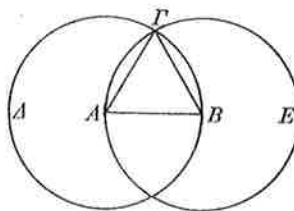
Mykonoksella ei ole merkittäviä antiikin raunioita, mutta naapurisaarella Deloksella niitä on sitäkin enemmän. Sinne teimme laivaretken. Delos on Apollon syntymäsaari, jossa kerran asui 50 000 ihmistä. Saaren hävitti Pontoksen kuningas **Mithridates** vuonna 88 jKr. Deloksen pyhältä vuorelta Kynthokselta näkyvät kaikki tärkeimmät Kykladien saaret: pohjoisessa Andros ja Tinos, lännessä Syros, etelässä Naxos ja Paros ja idässä Mykonos. Matemaatikko Apostolos Doxiadiksen huvila on Paroksella, mutta sinne hän ei meitä tällä kertaa kutsunut.

Öinen Välimeri on sykehdyttävä elämys. Meluisan konferenssipäivän jälkeen seuraa yön tähtikirkas hiljaisuus. Matkani ajaksi sattui melkein täysi kuu. Välimeren rannoilla liikkeessani olen kehittänyt mielenkiintoisen innovaation, nimittäin *kuukylpyjen* ottamisen. Se tarjoaa monia

etuja perinteiseen aurinkokylpyyn verrattuna: 1) Rantatuoleihin saa yöllä mennä ilmaiseksi makaamaan. 2) Minkäänlaista ihosyövän riskiä ei ole. 3) Yöllä on lämmintä, mutta ei liian kuumaa, ja rantatuolissa maininkien hiljaista loisketta kuunnellessaan voi mainiosti miettiä vaikkapa matematiikkaa.

Platon tosin kertoo varoittavan anekdootin matemaatikko Thaleesta, joka lähti yöllä harhailemaan tarkkaillakseen tähtiä. Taivaalle tii-raillessaan hän vahingossa putosi ojaan, josta palveluspiika joutui hänet nostamaan. Tämä saattaa olla maailmankirjallisuuden vanhin tarina hajamielisestä professorista. ■

Kirjoittaja on Helsingin ja Jyväskylän yliopistojen matematiikan dosentti.

Kirjoittaja Deloksen agoralla.

Ateenan keskustan "uudet" rauniot

Ateenan keskustan muinaiskohteiden kannalta viime vuosien merkittävin hanke on ollut niin kutsuttu keskustan arkeologisten alueiden yhdistämisprojekti. Sen pyrkimyksenä on nimensä mukaisesti saattaa yhdeksi arkeologiseksi viher- ja kävelyalueeksi Olympieion, Akropolis, Agora, Filopappos, Pnyks, Nymfien kukkula ja Kerameikos.

SEN LISÄKSI, ETTÄ kyseisiä alueita yhdistäviä teitä, kuten Dionysiou Areopagitou ja A. Pavlou -kadut, on suljettu autoliikenteeltä ja muutettu kävelykaduiksi, pyrkimyksenä on myös aiempaa huomattavasti intensiivisemmin huolehtia keskustan arkeologisten alueiden kunnossa- ja ylläpidosta. Ateenan keskustan arkeologinen viheralue -projekti onkin tuonut koko kaupungin keskustaan lähes täysin uudistuneen ilmeen, joka on tuskin jäänyt keneltäkään huomaamatta.

Projektiin liittyy kuitenkin muutakin. Nimittäin tarkoituksena oli ja on keskustan joidenkin uusien arkeologisten alueiden avaaminen ja muutamien pitkään suljettuna olleiden vanhojen kohteiden uudelleen avaaminen. Seuraavassa esitellään lyhyesti näitä alueita – osa niistä avattiin jo ennen olympialaisia, mutta osa on edelleen suljettuna odottamassa toivottavasti piakkoin tapahtuvaa avaamista (kartta).

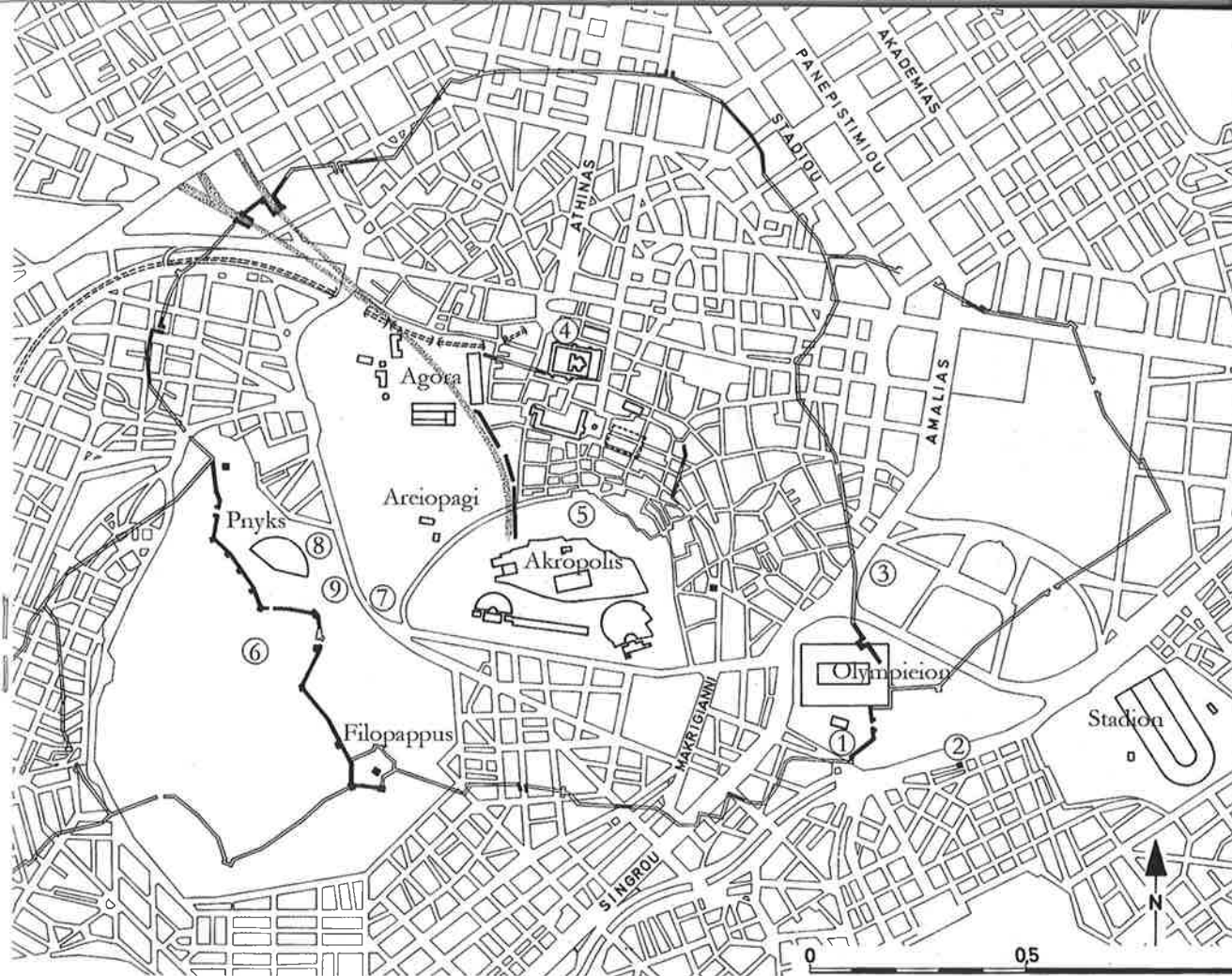
Ilissos-joen alue (kartta, nro 1; kuva 1)

Pitkän aikaa suljettuna ollut Ilissos-joen arkeologinen alue puhdistettiin ja avattiin uudelleen hieman ennen olympialaisia. Alue sijaitsee Olympieionin eteläpuolella, jää osittain sen alle ja jatkuu aina Ilissos-joen kuivuneelle uomalle saakka – tosin varsinainen esiin kaivettu ja aidattu arkeologinen alue on huomattavasti pienempi. Sisäänkäynti tapahtuu Olympieionin portilta käännyttyä heti sisään tultaessa vasemmalle ja kulkemalla ohi Olympieionin sen itäreunaa rajaavan muurin ulkopuolta.

Ilissos-joen pyhäkköalueella tiedetään olleen merkittävä kultillinen merkitys ainakin jo arkaaisella kaudella. Kulttitoiminnan on arveltu alkaneen jo esihistoriallisella ajalla ja liittyneen maan ja hedelmällisyyden jumaluuksiin. Tänä päivänä vanhoista kulttipaikoista löytyy jäänteitä muun muassa arkaaisesta ”oikeusistuimesta”, klassisen kauden Apollo Delfinoksen temppelistä sekä roomalaisaikaisesta doorilaisesta peripteraalitemppelistä, joka lienee ollut omistettu Kronokselle ja Rhealle. Temppeli ja siihen liittyvä alttari oli rajattu temenos-muurilla omaksi pyhäksi alueekseen. Ilissos-joen arkeologiseen alueeseen kuululisäksi osittain paljastettu roomalaisaikainen, luultavasti Zeus Panhellenioksen kulttipaikka. Lähellä sitä, Ilissos-joen uoman toisella reunalla, sijaitsee myös Panin luola Agia Fotinin kirkon vieressä sekä Metz-kadun yläpuolella Artemis Agroterin temppelin jäänteet (kartta, nro 2), jotka kummatkin katsotaan kuuluneen Ilissos-joen pyhäkköalueeseen – vaikka ne siis jäävät nykyisen arkeologisen alueen ulkopuolelle.

Kuva 1.

Roomalainen kylpylä (kartta, nro 3; kuva 2)

Varsin usein Ateenan oppaissa mainitaan Ateenan parhaiten säilyneen roomalaisen julkisen kylpylän sijaitsevan Olympieionin alueella, sen pohjoislaidalla. Näin ei ole kuitenkaan laita, sillä uuden metroverkon rakentamisen yhteydessä – noin viiden minuutin kävelymatkan päässä Olympieionista pohjoiseen – löydettiin Amaliaskadun ja Kansallispuiston välistä huomattavasti paremmin säilynyt roomalaisaikainen yleinen kylpylä. Tämä pieni kylpylä rakennettiin 200-luvun lopulla tai 300-luvun alussa jaa. ja siinä on useita eri rakennusvaiheita viimeisimmän ollessa 400/500-luvulta. Kylpylästä on säilynyt muun muassa osa lämmitys-, eli hypokaustisysteemiä, suuri vesisäiliö ja rakennuksen myöhempään käyttöön viittaavia varhaiskristillisiä seinämaalauksia. Kylpylä on katettu ja helposti katseltavissa Amaliakselta käsin.

Hadrianuksen kirjasto (kartta, nro 4)

Varsin usein Roomalaiseen agoraan sekoittuva mutta todellisuudessa agoran pohjoispuolella sijaitseva Hadrianuksen kirjasto avasi vuosi sitten jälleen ovensa. Nykyiseltä ulkoasultaan erehdyttävästi roomalaista agoraa muistuttavalla Hadrianuksen kirjastolla oli kuitenkin nimensä mukaisesti varsin erilainen tausta ja funktio. Kyse on nimittäin keisari Hadrianuksen Ateenan rakennus- ja uudistusohjelman saavutuksesta, suorakaiteen muotoisesta vuonna 132 jaa. tehdystä rakennuksesta, joka oli sisäpihaltaan avoin ja jossa toimi alun alkaen kirjasto kirjakäärö- ja lukusaleineen. Sinänsä itse kirjasto ei ole tänä päivänä sen vaikuttavampi sisältä kuin ulkoakaan päin nähtynä, mutta vierailemisen arvoiseksi paikan tekevät erityisesti Ateenan varhaisimman, niin kutsutun neljääksiksen kirkon jäänteet (400-luvulta). Alueelle on ilmainen sisäänpääsy ja sisäänkäynti löytyy kirjaston länsilaidalta.

Akropoliin pohjois- ja itärinne (kartta, nro 5; kuva 3)

Portti Akropoliin pohjoispuolen kohteisiin sijaitsee Kannelopoulos-museota vastapäätä, Theoria- ja Panos-katujen risteyksessä. Yleisökäyttöön suunnattu portti ja peripatosta seuraava kävelyreitti valmistuivat hyvissä ajoin ennen olympialaisia, jolloin alueesta ilmestyi oma erillinen esitekin. Alueeseen kuuluvat mm. Panin, Zeuksen ja Apollo Hypoakraioksen luolat, jäänteet Klepsydran lähdetalosta, jonka ensimmäinen rakennusvaihe kuuluu klassiseen kauteen sekä Afroditeen ja Eroksen pyhäkkö, joka sekin lienee klassiselta kaudelta peräisin. Alueella on myös mykeneläisen kauden sisäänkäynti/polku Akropoliille, Ateenan legendaarisen kuninkaan Kekropsin tyttären Aglauroksen luola ja joitakin myöhempiä rakenteita kuten 1600-luvulla rakennetun Hypapanti-muurin jäänteet ja Pyhän Nikolaoksen kirkko. Sanomattakin lienee selvää, että alueella on erittäin suuri arkeologinen ja historiallinen merkityksensä. Huolimatta siitä, että alue on ainakin päällisin puolin valmis yleisökäyttöön, ei aluetta ole jostakin syystä vieläkään avattu.

Koileen alue (kartta, nro 6; kuva 4)

Tultaessa alas Akropoliilta sen eteläpuolelle ja siitä Areopagitou Dionysioulle jää matkalla kohti Pnyksiä oikealle puolen Agoraan etäisesti liittyvä alue (kartta, nro 7), joka sekin liittyy arkeologiseen viheralueprojektiin ja lienee tarkoitus avata lähitulevaisuudessa – ainakin siihen viittaisi ennen olympialaisia valmistuneet portti ja lipunmyyntikoppi. Alue on jo nyt varsin pahoin kasvanut umpeen, ja ennen olympialaisia kunnostetusta kävelyreitistä ei ole juuri mitään havaittavissa. Se, mitä Dionysiou Areopagitoulta on nähtävissä, on kohti Agoraa kulkeva tie ja sitä reunustavien, luultavasti myöhäisantiikin aikaisten talojen jäänteet. Näyttää siltä, että toisin kuin vähän matkan päässä sijaitsevat ja hiljattain kunnostetut ja puhdistetut Panin pyhäkkö ja Pnyksin lähde (kartta, nro 8 ja 9) tullaan aluetta tuskin piakkoin avaamaan.

Vasta kunnostettu ja puhdistettu niin kutsuttu Koileen arkeologinen alue sijaitsee Akropoliilta katsottuna Filopappoksen ja Pnyksin takana. Tänä päivänä alue on ennen kaikkea tunnettu

Kuva 2.

Kuva 3.

Herodotoksen mainitsemasta ”tiestä läpi Koileen, jonka varrelle olympiavoittaja Kimon, Miltiadeen isä, haudattiin”. Kyseinen tie jatkui pitkien muurien välissä Akropoliilta aina Pireukseen asti. Sen merkitys korostui varsinkin piiritysten aikana, jolloin se oli olennainen osa kaupungin ruokahuoltoa. Tiestä, joka oli ”kaksikaistainen” ja paikoin 12 metriä leveä, on tänä päivänä kaivettu esiin noin 500 metriä. Se seurasi luontaista raviinia ja on ainakin esiin kaivetuilta osiltaan hakattu pääosin kalkkikiveen. Tiestä on yhä edelleenkin näkyvissä muun muassa urat, joilla pyrittiin turvaamaan vaunujen sujuva eteneminen, uurteet, joilla pyrittiin turvaamaan jalankulkijoille ”lipsumaton” kulku ja osin myös vesikanavat, jotka tehtiin ohjaamaan sadevesi pois kulkureitiltä. Tiedetään myös, että alun perin Koileen demos kehittyi molemmille puolin kyseistä tietä ja että tien molemmilla puolilla oli taloja, kauppoja ja piirtokirjoituksissa mainittuja monumentaalisia rakennuksia, jotka liittyivät kaupankäynnin kannalta varsin merkittävään Koileen agoraan. Myöhemmin, alueen jäädessä kaupungin muurien

ulkopuolelle (300-luvun lopussa eaa.), sen merkitys väheni ja se muuttui vähitellen hautausmaaksi: tien molemmiin puolin tehtiin hautoja, joista on vieläkin jäljellä muun muassa hautakiviä. Alueelle on vapaa pääsy, joskaan pimeään aikaan vierailu ei ole suositeltavaa. ■

Kuvat: Esko Tikkala

Kuva 4.

Arkeologikongressen i Athen år 1905

Den första internationella arkeologikongressen organiserades i april för 100 år sedan i Athen. Efter avslutad kongress företog majoriteten av deltagarna en resa till alla de då aktuella utgrävningsorterna. I resan deltog 36 tyskar, 24 österrikare, åtta fransmän, sju ungrare, fem ryssar, fem engelsmän, fyra danskar, fyra greker, 3 holländare, två italienare, två svenskar, två belgier, två schweitzare, två amerikaner, en portugis och en finne.

DELTAGARLISTAN avspeglar bra den dåtida sammansättningen av antikforskare, bland vilka tyskarna befann sig i tätpositionen. Jämfört med vår tid noterar man med intresse det låga anglosaxiska deltagandet samt det faktum att de östeuropeiska länderna var relativt väl representerade. Och så förstås det förvånande faktum att en finne fanns bland deltagarna. Vem var det?

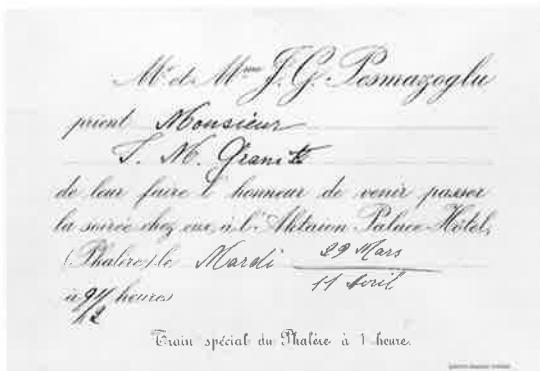
Den finske deltagaren var **Johannes (John) Mikael Granit** (1869–1972), nuförtiden känd av ytterst få. Johannes Granit tillhörde en känd sjömansläkt från Korpo (hans brorson blev för övrigt sedermera Nobelpristagare i medicin!)¹. Han studerade klassisk filologi vid Helsingfors universitet på rekordtid; blev filosofie kandidat som 20-åring och disputerade bara tre år senare på en avhandling om syntaxen i inskrifter författade på grekiska dialekter (*De infinitivis et participiis in inscriptionibus dialectorum Graecarum*

queastiones syntacticae). Efter disputationen bedrev han postdoktorala studier i klassisk filologi i Strassburg, som på den tiden hörde till Tyskland. Därefter blev han 1895 anställd som yngre lektor i latin vid Svenska Normallyceum i Helsingfors. 1902 steg han i graderna till äldre lektor och 1913 till överlärare i grekiska och latin vid samma skola. Sin karriär krönte han senare som rektor för Svenska Normallyceum 1918 till 1938.

Granit uppmuntrade flera av sina elever att ägna sin livsgärning åt klassiska studier – den mest kända av hans adepter var **Gunnar Mickwitz**, avsedd att bli Finlands Rom-instituts första direktor, planer som stäcktes av kriget i vilket Mickwitz stupade. Efter Granits död 1972, vid 102 års ålder, instiftade hans döttrar ett minnesstipendium, Rektor J. M. Granits fond, för svenskspråkiga studier i antik historia och klassiska språk. Stipendiet delas fortfarande i dag ut bland Svenska Normallyceums elever i latin.

Resan till södern

Tack vare den långa reseskildringen, "Minnen från en arkeologisk studieresa i Grekland" som Johannes Granit publicerade 1906 i *Tidskrift utgifven af Pedagogiska Föreningen i Finland* (s. 81–100, 281–296, 432–444) kan vi följa hans resa i detalj. Reseskildringen utgör inte bara ett intressant dokument över en finsk Greklandsresenärs upplevelser för hundra år

Inbjudan till middag hos bankiren och politikern Ioannis Pasmazoglou i Nea Faliron.

¹ Författaren är Johannes Granits dotterson Urban Fellman tack skyldig för information och erbjudandet att återge fotografier från J.M. Granits kvarlåtenskap.

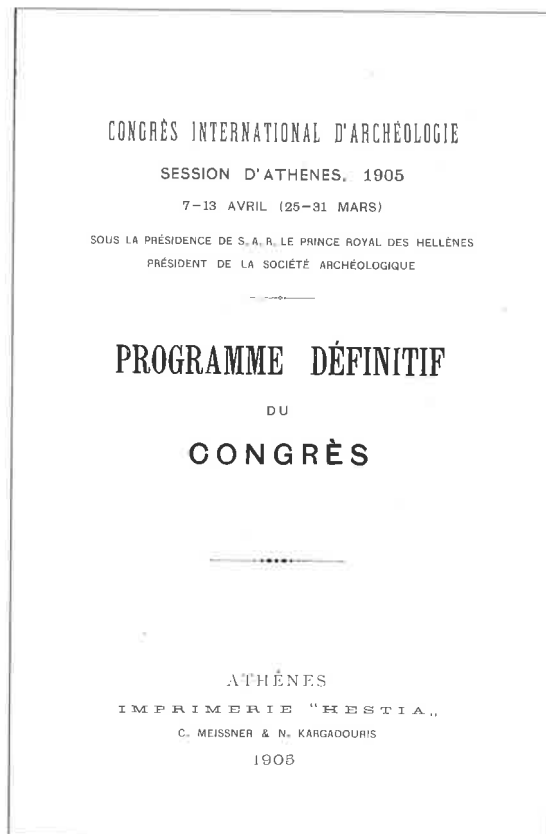
sedan utan också en fascinerande beskrivning av den första internationella arkeologikongressens förlopp.

Då Johannes Granit anträdde resan söderut den 25 mars 1905 låg snön ännu kvar i Finlands skogar. Resan företogs med tåg via S:t Petersburg, Litauen, Polen, Österrike, Ungern, Serbien, Bulgarien och Konstantinopel. På den ungerska slätten möttes han första gången av vårsolen, i Serbien och Bulgarien av utspruckna bladknoppar och drillande lärkor. Söder om Konstantinopel badade landskapet sedan i bländande solsken.

Granit gjorde ett längre uppehåll i Konstantinopel där en gammal studiekamrat från Strassburg hade funnit anställning som tysk språklärare i sultanens tjänst. Han njöt i fulla drag av Bosporen och den märkliga staden i hela dess pittoreska skönhet, som förevisades för honom av hans värdar. Hans kroppsliga välbefinnande vårdades troget av en kurd vid namn Mehmed, som trots att han var analfabet talade hela sex språk (allt från afghanska till turkiska). Så fort Granits namn omtalades av någon nedkallade Mehmed Allahs och profetens välsignelse över hans huvud, eller med Mehmeds ord över "Moskou effendis hufvud" (Herren från Moskva).

Kongressen

Kongressen i Athen öppnades högtidligt på den grekiska nationaldagen den 7 april (gammal tideräkning) i självaste Parthenon på Akropolis. Kongressens president var den grekiske tronföljaren Konstantin och vicepresident undervisningsministern Karapanos. I styrelsen för kongressen satt dessutom bland annat generaldirektören för antikviteter och museerna **Panagiotis Kavvadias**, rektorn för Athens universitet **Spyridon Lambros** samt föreståndarna för de utländska arkeologiska instituten i Athen. Bland deltagarna finner man många stora namn såsom t.ex. den tyske filologen **Ulrich Wilamowitz-Möllendorff**, den tyske konsthistorikern och utgrävaren av Athena Aphaia templet på Aegina **Adolf Furtwängler**, föreståndaren för tyska arkeologiska institutet i Athen, den berömda arkeologen **Wilhelm Dörpfeld**, generalsekreteraren vid tyska arkeologiska institutet i Berlin **Alexander Conze**, Theras utgrävare **Friedrich Hiller von Gärtringen**, Delphis utgrävare **Théophile Homolle**, Knossos utgrävare **Sir Arthur Evans**,

Försättsbladet till arkeologikongressens program.

Korinths utgrävare **Theodor Heermance**, för att inte tala om den svenska förhistorikern **Oscar Montelius** och religionshistorikern **Martin P. Nilsson**. Ett synnerligen illustrert sällskap med andra ord!

Själva kongressen var indelad i sju sessioner: klassisk arkeologi, förhistorisk och orientalisk arkeologi, utgrävningar och museer samt bevarandet av minnesmärken, epigrafik och numismatik, geografi och topografi, bysantinsk arkeologi och slutligen undervisningen i arkeologi. För Granits del var givetvis sessionen för epigrafik och numismatik av störst intresse. Han konstaterar emellertid att föredragen i de två första sessionerna tycktes vara mest besökta. Speciell uppmärksamhet väckte föredragen om de förhistoriska kretensiska och mykenska palatsen. Även frågan om arkeologins studium och arkeologins roll i gymnasierna debatterades livligt, bland annat föreslogs det att arkeologiska normalkabinett skulle inrättas vid gymnasier! Vissa viktiga beslut togs också av kongressen, såsom att en minuskelkorpus av de grekiska inskrifterna skulle utges.

Arkeologisk exkursion

Efter att kongressen hade avslutats organiserades en tre veckor lång exkursion med ångbåt till de största och viktigaste utgrävningsorterna. Färden gick först till Nauplion, där Tiryns, Mykene, Argiviska Heraion och Argos besågs. Sedan fortsatte man till Epidauros, Korinth, Olympia, Nidri på Leukas, Ithaka, Delfi, Aegina, Delos, Phylakopi på Melos, Thera samt Kreta med Knossos, Gournia, Palaiokastros, Phaistos och Aghia Triada på programmet. Efter Kreta följde ännu Knidos, Kos, Miletos, Didyma, Samos, Efesos, Pergamon, Troja och som kronan på verket ännu Kap Sounion.

Båt var på den tiden det lättaste fortskaffningsmedlet, så länge det inte blåste för mycket förstå. Granit reste i samma ångbåt som Wilhelm Dörpfeld, vilket kanske var dumt eftersom den båten fick söka skydd oftare än den andra eftersom Dörpfeld led av sjösjuka. I Argolis kunde man resa runt med häst och kärra, från Pyrgos till Olympia kan man ta det nybyggda tåget, men till Delfi var man sedan tvungen att rida på åsne- eller mulrygg från hamnen i Itea. Obekvämast var färden till Pergamon som företogs i turkiska vagnar, som enligt Granit till sin konstruktion påminde om finska likvagnar! Bänkar fanns ej utan man fick sitta på golvet, rygg mot rygg för att motverka vagnens skakningar på den dåliga och ojämna vägen. Granits granne, en tjeck från Österrike klagade bittert och hävdade att han aldrig skulle stå ut hela vägen, vilket fick tyskarna att nedsättande konstatera att tjecker ju alltid kvider.

Vid Efesos stötte man på karavaner av dromedarer. Med hjälp av Granits skildring växer karavanerna fram för våra ögon: "De monströsa djuren voro lastade somliga med ved- och risknippor eller ett par mindre stockar, andra med säckar och balar. Männen voro beväpnade med långa bössor af det slag man plägar se på bilder i äfventyrsromaner med beduinmotiv och på engelska illustrerade tidningars teckningar från Indien. I browningens och mausems dagar tycktes dessa gevärs rätta plats vara i museet – äfven vore det på tiden att dromedarerna här efterträdades av lokomotivet."

Lokalbefolkningen

Kongressdeltagarna togs generellt emot ytterst vänligt av lokalbefolkningen. I Pyrgos anordnades ett fackeltåg till deras ära, i Pergamon läste en grekisk skolflicka upp en hyllningsdikt, Theraborna

bjöd på 300 flaskor Santorinvin, på Leukas höll borgmästaren tal till dem och så vidare. På Aegina framträdde åter igen borgmästaren och förklarade att Adolf Furtwängler som tack för sitt arbete i Aphaiahelgedomen hade blivit utsedd till hedersmedborgare och att en gata skulle uppkallas efter honom. Den turkiska befolkningen på Kreta och längs Mindre Asiens kust verkar mindre road av besökarna från fjärran. Under sin färd från Miletos till Didyma stannades resesällskapet ideligen av turkiska gendarmer – "de turkiska myndigheterna ville, ... , göra en afbetalning på dessas naturligtvis innestående löner genom bakschisch från främlingarna."

Spänningen mellan turkar och greker låg ständigt i luften. Kretensarna hade just utan att fråga skyddsmakterna eller sultanen förklarat sin ö förenad med Grekland och hissat den grekiska flaggan och många turkiska familjer stod åstad att lämna ön. Den grekiska pressen debatterade utöver Kretafrågan också Makedonien livligt. Granit hade svårt att förstå varför till och med Samos som utgjorde en autonom, välbärgad del av Osmanska riket ville förena sig med det "bankruttrade Grekland". När resesällskapet besökte de grekiska bebyggelserna på Mindre Asiens kust var de tvungna att adressera autokrator sultan i sina svarstal, vilket Granit poängterade alltid ledde till leverop, även bland den grekiska lokalbefolkningen.

Den vetenskapliga behållningen

De skilda utgrävningsorterna beskrivs detaljrikt av Granit. Med tanke på att han själv närmast kan klassificeras som epigrafiker så är det knappast förvånande att han fäster mest uppmärksamhet vid inskrifter. Speciellt framhäver han de nyfunna tavlorna från Asklepioshelgedomen i Epidauros, de s.k. Wunderheilungen, som upptecknade de undergörande helningar som Asklepios påstås ha utfört. Genast hittar han dessa i museet: "Förbi massor byggnadsfragment af olika slag styrde jag i första hand mina steg till de gamla inskrifterna." Också på Thera lyfter han fram de i klippan inhuggna inskrifterna som **Hiller von Gärtringen** har frilagt. Sir Arthur Evans lertavlor fascinerar givetvis likadeles epigrafikern. Linear B är inte vid den här tiden ett begrepp, men Granit konstaterar att skrivtecknen utgör ett slags bokstavsskrift som har utvecklat sig ur den äldre bildskriften. Givetvis citerar han också den då aktuella teorin att såväl feniciernas, grekernas som romarnas bokstäver

kunde ha utvecklats ur tecknen på de kretensiska lertavlorna.

Ett annat område som väcker Granits intresse är förhistorien. Palatsen på Kreta och Troja beskrives fullödig, likaså frågan om var Homeros Ithaka egentligen kan ha legat. Dörpfeld försökte vid denna tid febrilt bevisa att Odysseus hemort skulle ha varit intill Nidri på Leukas. Resesällskapet släpas till fots av Dörpfeld ”genom vidsträckta olivplanteringar på det af otaliga, från bergen nedsköljda rullstenar öfvertäckta slättlandet ... till en kulle, där enligt Dörpfeld Odysseus möjligen haft sitt palats.” Granit gav föga för den lärde tyskens tes, platsen tycktes honom knappast tillåta ett dylikt antagande, även om den erbjöd ”en hänförande utsikt öfver de solbelysta, med oliver och torra, stickande växter bevuxna sluttningarna, de lugna vikarna och sunden och det hänförande hafvet.” Först på självaste Ithaka, i Vathybukten, får Granit känslan av att vara på Odysseus ö. ”Bodde ej den sjöfartskunnige Odysseus här vid denna gudomliga hamn – det tycktes ett misstag af honom om han ej gjorde det”!

Johannes Granit hade anmält sig till kongressen i Athen eftersom ”arkeologin står i det allra intimaste samband med studiet af antiken öfver hufvud och då kongressen under förmånliga villkor anordnade exkursioner till de förnämsta utgräfningsplatserna i Grekland, Mindre Asien och Kreta”. Han återvände hem med rika intryck, som han kunde förmedla till sina elever, släktingar och barnbarn, men i övrigt verkar hans resa ha haft förvånansvärt lite påverkan på antikstudiet i Finland, och den föll snabbt i glömska. I dag på hundraårsdagen av kongressen i Athen är den emellertid värd att åminnas – Johannes Granit hör ju om inte annat åtminstone till Finlands Athen-instituts förhistoria! ■

Oikaisu: Helikonin 1/2005 artikkelin
Hjälteparken i Mesolonghi kuvattiin ottanut
Esko Tikkala (ei Björn Forsén).

Johannes Granit som rektor för Svenska Normallyceum i Helsingfors år 1924.

Pekka Piirron matkat Hellaaseen

Matkakirjojen lukeminen sai kirjailija Pekka Piirron innostumaan antiikin Kreikasta. Lukuisat matkat sinne synnyttivät runsaasti omaa tuotantoa.

JOITAKIN AIKOJA SITTEN silmiini osui valokuva *Helsingin Sanomien* kulttuuritoimituksesta 60-luvun alussa. Dynaamisen näköistä porukkaa, yksi joukosta nuori filosofian maisteri Pekka Piirto. Edellisen kerran näin Piirron joskus 90-luvun taitteessa Akateemisen kirjakaupan edessä Hän oli siihen aikaan innostunut antiikin Kreikasta. Ja on vieläkin. Matkat Kreikkaan vain ovat hänen osaltaan ohi, siitä pitää vakava sairaus huolen. Monilta Kreikan-matkoilta ehti kuitenkin syntyä pitkä sarja radioesitelmiä, esseekirja *Ne retket Hellaaseen* sekä lukuisia runoja. Kreikan harrastajana Piirto on myöhäsyntyinen.

– Koulussa en lukenut kreikkaa ja yliopistossakaan ei antiikin innostus vielä tarttunut, Piirto sanoo.

Runoilijasta opettajaksi

Keskikoulun Piirto kävi Mikkelissä ja lukion Helsingin SYK:ssa. Yliopistossa hänen lajivalintansa olivat kotimainen kirjallisuus, suomen kieli ja kansanrunous. Opiskeluaikana hänestä tuli toimittaja, sattumalta, kuten niin monesta muustakin.

– Kirjallisuuden professori **Lauri Viljanen** sanoi minulle: ”Mene *Suomen Sosialidemokraattiin* kirja-arvostelijaksi.” Muutaman vuoden olin siellä, sitten Hesarista soitettiin ja puhelimessa oli **Timo Tiusanen**, lehden kulttuuriosaston silloinen esimies.

Elettiin 60-luvun alkua. Vuonna 1960 Pekka Piirto valmistui maisteriksi. Seuraavana vuonna hän julkaisi ensimmäisen runokokoelmansa *Saimaan rannalla*. Sitä ennen hän oli jo lähetellyt runojaan **Pentti Saarikosken** toimittamaan *Uuteen kirjallisuuslehteen*. Runokokoelmia syntyi lisää, mutta ura johti toisaalle.

– Voimakastahtoinen äitini sanoi, että ei runoilemalla täällä kukaan elä. Auskultoin ja

toimin 15 vuotta äidinkielen opettajana Espoon eri kouluissa.

Odyссеuksen vanavedessä

Opettajauran loppuvaiheessa tarttui Kreikan innostus 80-luvun alkupuolella. Se alkoi lukemalla **Emil Zilliacuksen** matkakirjoja. **Göran Schildtin** teoksista hän kovasti myös piti, vaikka ne hänestä olivatkin enemmän purjehduskirjoja. Erityisen suuren vaikutuksen teki **Otto Mannisen** suomentama **Homeroksen** *Odyseia*. Saarikosken suorasanaa *Odyseia*-käännös on Piirron mielestä Manniseen verrattuna susi. Aiheesta on kriittinen ja kiinnostava essee kokoelmassa *Ne retkeen Hellaaseen*. Odyßeuksen hahmo kiinnosti niin, että piti päästä alkuperäisille paikoille.

– Halusin mennä Odyßeuksen kotisaarelle. Asiantuntijat kiistelivät, kumpi se oli, nykyinen Ithaka vai Levkás. Päätin ottaa itse selvää. Kun saavuin laivalla Levkásista Ithakaan, tunsin heti: tämä se on.

Kokemuksen pohjalta syntyi kokoelma *Ithakan runot ja muita*. Odyßeuksen jälkeen kuvaan astui **Sokrates**, lähinnä **Platonin** kautta.

– Se oli viimeinen pisara. Rupesin lentelemään edestakaisin Suomen ja Kreikan väliä. Yritin kirjoittaa romaania Sokrateesta ja syyttäjä **Meletoksesta**, mutta se ei ottanut onkeen, ei oikein sujunut. Yritin näytelmää, ei mennyt sekään. Lopulta aihe taipui runomuotoon, ja tuli kokoelma *Kreikkalaisia iltoja*.

Uskollinen Kreikalle

Antiikin harrastamisessa Piirto on ollut Kreikalle uskollinen, Rooma ei kiinnosta. Hän on kiertänyt maata ympäriinsä, saarilla ja mantereella. Innostus johti lopulta nykykreikan opiskeluun. Sillä hän sanoo pärjäävänsä Ateenassa, osaavansa sanoa

mitä haluaa. Parhaisiin antiikkielämyksiin kuuluu matka Lontooseen ja tutustuminen British Museumiin.

– Se teki voimakkaan vaikutuksen. Parthenonin alkuperäiset veistoksethan ovat siellä. Siihen verrattuna Akropoliin museossa oli vain vähän nähtävää. British Museumin kirjastosta ostin **Ovidiuksen** *Metamorfoosit* suorasanaaisena englanninkielisenä käännöksenä, innostuin ja tein siitä radioeseen.

Sen kuuli Lappeenrannassa latinan lehtori **Alpo Rönty** ja käänsi teoksen heksametrimuotoon latinasta suomeksi. Myöhemmin hän käänsi vielä **Vergiliuksen** *Aeneis*-epoksen nykysuomeksi, ilman heittomerkkejä.

– Nostalgisena muistelen noita aikoja. Nuo vuodet olivat täynnä innostusta, työtä ja toimintaa, Piirto sanoo.

Jäähvyäiset Arkadialle

Pekka Piirto asuu Espoon Lintuvaarassa perheensä kanssa. Hänellä on kaksi lasta. Tyttö opiskelee musiikkitiedettä ja 11-vuotias poika soittaa pianoa ja säveltää. Viimeisen Kreikan-matkan Piirto teki 1990-luvun lopulla. Koko perhe oli mukana ja majoittui Kirjailijaliiton huoneistoon Ateenassa.

– Pää oli täynnä erilaisia kohteita, mutta jalka ei noussut enää, Piirto muistelee.

Oli pakko palata Suomeen. Todettiin munuaisvika, ja hän käy joka toinen päivä dialyysissä.

Kreikkaan ja sinne tekemiinsä matkoihin hän palasi, kun esseekokoelma *Ne retket Hellaaseen* ilmestyi vuonna 2004.

– Alun perin tein Kreikan-matkoistani

radioesseitä. Kirjaa varten jouduin kirjoittamaan ne uudelleen ja täydentämään ja päivittämään tekstejä. ■

Lokakuun lopulla 2005 ilmestyi WSOY:n kustantamana Pekka Piirron kaikki runot yksiin kansiin koottuna laitoksena.

*En minä sittenkään pelkää tämän maailman tähden
muuta kuin*

*jos viedään silmät päästä
niin että en enää näe puluparven nousevan ilmaan yhtenä läjänä
Esplanadilla Eino Leinon patsaan luota.*

Pekka Piirto, kokoelmasta *Niin monta kertaa Mozart* (1965).

Naiset odottavat kenraalin kotiinpaluuta.

VESA VAHTIKARI

Voi Herakles sentään tätä sotaa

Martin Crimp: Julmaa ja hellää. Ohjaus Esa Leskinen. Suomennos Reita Lounatvuori. Lavastus Katri Rentto, puvustus Anna Sinkkonen, musiikki Samuli Laiho. Rooleissa Terhi Panula, Petri Liski, Juha Mäkelä, Pertti Sveholm, Maria Kuusiluoma, Eero Järvinen, Elena Leeve, Anna Paavilainen, Sue Willberg, Ville Keskilä. Kansallisteatterin pienellä näyttämöllä. Liput 26€/19€/14€.

HERAKLEEN VAIMO Deianeira odottaa Trakhiissa miestään palaavaksi kotiin sodasta. Hän lähettää Herakleen pojan **Hylloksen** etsimään tätä. Herakleen airut, **Likhas**, saapuu mukanaan joukko sotasaaliina saatuja orjia. Heidän joukossaan on myös Herakleen uusi ihastus, nuori prinsessa **Iole**. Kun Deianeira saa tietää Herakleen suhteesta Ioleen, hän päättää turvautua taikakeinoihin voittaakseen miehensä takaisin. Deianeira lähettää Herakleelle tämän kerran surmaaman kentauri **Nessoksen** vereen kastetun vaateen, jonka tarkoitus on toimia lemmenlääkkeenä ja saada Herakles taas rakastamaan Deianeiraa. Hyllos palaa kotiin ja haukkuu äitiään isänsä murhasta. Myrkyllinen vaate on puretunut Herakleen lihaan ja aiheuttaa hänelle valtavat tuskat. Tajuttuaan

tekonsa Deianeira surmaa itsensä. Lopulta myös **Herakles**, joka ei vielä ole kuollut vaateen myrkyyn, saapuu Trakhiiseen. Kuolemaa tekevä Herakles määrää Hylloksen valmistamaan hänelle polttorovion Oita-vuorelle ja ottamaan Iolen vaimokseen. Tällainen on **Sofokleen Trakhiin naisten** juoni lyhyesti kerrottuna.

Martin Crimp on siirtänyt tapahtumat nykyaikaan. Herakles on nyt terrorismin vastaista sotaa käyvä kenraali (**Pertti Sveholm**). Hänen vaimonsa Amelia (**Terhi Panula**) odottaa miestään hienossa valkeassa huvilassa yhdessä palvelustyttöjen (**Maria Kuusiluoma, Elena Leeve, Anna Paavilainen**) kanssa jossain tuntemattomassa paikassa. Kenraalin poika James (**Eero Järvinen**) lentää Afrikkaan kyselymään

tietoja isästään. Sanavalmis ministeri Jonathan (**Petri Liski**) tuo tullessaan kaksi afrikkalaisesta kaupungista pelastettua mustaa lasta, nuoren tytön (**Sue Willberg**) ja tämän nuoren veljen. Crimpin näytelmän tapahtumat etenevät melko tarkasti Sofokleen mallin mukaisesti. Tosin näytelmän lopussa Crimp poikkeaa hieman esikuvastaan.

Katsoja, joka on lukenut Sofokleen tekstin, voi havaita Crimpin versiossa monia hienoja oivalluksia: palvelustytöt käyvät hyvin kuorosta ja ministeri airuesta sekä lehdistöpäälikkö sanasaattajasta. Nessoksesta, kavalasta myrkyn luovuttajasta, on kekseliäästi tehty armeijan salaisessa laboratoriossa biologisia aseita valmistava kemisti ja kenraalin uusi vaimo on musta tyttö. Näytelmän teemat – sota ja rakkaus – ovat ajattomia. Kun kenraalin uusi afrikkalainen rakastajatar väittää kirkkain silmin, että miehellä voi olla monta vaimoa ja että poikien kuuluu leikkiä sotaleikkejä, kysyy katsoja itseltään, onko maailmassa mikään muuttunut. On vaikea sanoa, mikä on ohjaajan omaa taiteellista näkemystä ja mikä taas näytelmäkirjailijan tekstistä johtuva ratkaisu, mutta Crimpin näytelmässä on

myös joitain outoja elementtejä, jotka herättävät kysymyksiä hämmentyneessä katsojassa. Onko aivan pakko ampua Sofokleen tekstiä videotykillä näyttämön ylälaitaan ja miksi ihmeessä kenraalin pojasta on täytynyt tehdä niin outo hahmo?

Lavastus on kaikessa kliinisyudessaan toimiva ja jopa kaunis (näytelmän lopussa). Puvut ovat melko todentuntuisia: vaimo odottaa miestänsä iltapuvussa, ministeri kulkee liituroitapuvussa kännykkään vastailen ja kuoleva kenraali esittää tuskaista monologiaan sairaalavaatteelta näyttävässä kylpytakissa (hänellä on jopa virtsapussi). Vain palvelustytöt esiintyvät kummallisissa pastellinvärisissä verryttelyasuissa. Näyttelijöistä Terhi Panula ja Pertti Sveholm tekevät laatutyötä, mutta ehkä parhaiten jäi silti mieleen Petri Liskin suoritus lipevästä ministeri Jonathanina. Kaiken kaikkiaan *Julman ja hellän* katsominen on ristiriitainen kokemus. Siinä on paljon hyvää, mutta samalla myös jotain ärsyttävää. Näytelmän loputtua katsoja on hieman hämillään – ehkä se on tekijöiden tarkoitus. ■

Kuolemansairas kenraali raivoaa kotonaan.

Hur är det med arvet från antiken?

Leif Salmén har skrivit en lysande essäbok under titeln *Palatset vid Bosporen (Söderströms 2005, 258 s., finns även på finska). I kapitlet De stumma grekerna (s. 45-64) framlägger han intresseväckande och provocativa iakttagelser och tankar om den västerländska kulturens band till antiken.*

CENTRALA TESER hos honom är dels att guldålderns grekiska religion och kultur var fyllda av påverkan från de gamla österländska kulturena, dels att västerlandets civilisation egentligen har mycket litet med den klassiska att göra. Salmén stöder sina teser med argument som vittnar både om djup lärdom och skarpsinnig reflektion och för att åskådliggöra hans tankar citerar jag några utdrag ur essän i sammanfattande form.

Upplevelser vid ett besök i 1980-talets Armenien bidrog hos författaren "till en omvärdering av [- - -] den för västerlandet så centrala myten om sig självt som arvtagare till den antika kulturen" samtidigt som man i väst vägrat acceptera "överföringen från tidigare och östliga kulturer till jonierna och sedan fastlandsgrekerna". Han anser denna attityd vara ohållbar i ljuset av färsk antikforskning: "[T]anken på att asiater och orientaler kunde vara den grekiska guldålderns inspiratörer och föregångare upplevs som en skymf mot det enastående och unika i det grekiska undret".

Salmén ser tanken på västerlandet som *arvtagare* till antikens greker som en orimlighet, som "en massiv omtolkning och förfalskning av historien". Det falska tolkningsparadigmet behövdes i verkligheten för att legitimera det framgångsrika och expansiva Europas nationalism och kolonialism, samtidigt som alla östliga influenser nedvärderades.

Författaren noterar att den snart tvåtusenåriga diskussionen om västerlandets band till antiken "inte saknar sina ironiska och absurda poänger". Han falsifierar t.ex. **T. S. Eliots** tes "att det moderna Europa bygger på Europas *kristna* och *hellenska* grundkaraktär", en jämförelse som enligt honom är huvudlös. "Parthenontemplet och Kölnerdomen

beskriver åtskilda världar, mänskoöden, kulturer, syften. Det förra *leder inte* till det senare, åtminstone inte i organisk, naturligt framväxande form. Antiken är inte vår kultur, annat än att vi har haft behov att kolonisera den med våra begär, projektioner och [- - -] maktanspråk".

Frågan om tankemönstret i antikens religioner var västerländskt besvarar Salmén med "ett nästan kategoriskt nej". Som belägg för sin uppfattning anför han de antika grekernas "ohämmade och vildvuxna polyteism", som ofrånkomligt strider mot kristendomens monoteism. "För grekerna var världen övermängd av gudomlighet i en för oss helt och hållet obegriplig omfattning. [- - -] För dem var all natur, varje handling, varje rum gudomliga och för att ytterligare förvirra vår orientering i deras värld var den befolkad av ett oöverskådligt antal halvgudar, nymfer och andeväsen av skiftande slag. I vilken mening skulle vi vara *arvtagare* till en sådan världsförklaring [?] Den är en del av vår historiska erfarenhet men vi delar *inte* antikens religiösa etos, som bokstavligen utgjorde den antika mänskans livsfundament [- - -]; gudarna var verklighet, vardag och konkretion".

Det är relevanta påståenden om vår moderna västerländska kulturs band till antiken som Leif Salmén framför. Bristande beläsenhet gör det inte möjligt för mig att ta ställning till författarens åsikter, men jag hoppas på att mer insiktsfulla personer skall träda fram och stöda eller förkasta dem, alternativt både-och. Salméns kontroversiella och briljanta text är värd en seriös diskussion. ■

Skrivaren är docent i ekonomisk och social historia.

Helikonin lähteellä

KIRPPUTORIT OVAT todellisia aarteiden piilopaikkoja. Tietysti tavarapaljouden keskellä vaaditaan kärsivällisyyttä ja tarkkaa silmää, mutta toisinaan vaivasta saa palkan. Löysin erään kirpputorin täyteen ahdetusta kirjahyllystä teoksen, jonka nappasin heti mukaani. En edes vilkaissut kirjan sisälle, ennen kuin olin laskenut vaaditut kolme euroa myyntitiskille. Poistuin liikkeestä aarteen omistajana. Ostin kirjan sen osuvan nimen vuoksi: *Helikonin lähde*. Kirjan kansi muistuttaa kreikkalaista vaasimaalausta. Teksti on kirjoitettu punaisilla kirjaimilla mustalle taustalle. Kannessa on kuva auloksen soittajasta. Hyvin klassinen tunnelma viehätti minua. Kirjan on kirjoittanut **Lauri Viljanen** ja teos sisältää maailmanlyriikan suomennoksia. Ei ehkä sitä mitä oletin. Huomasin, että niteen sivut olivat vielä leikkaamatta, joten varmuudella kukaan ei ollut lukenut kyseistä opusta alusta loppuun. Huomio lisäsi ostokseni onnistuneisuutta. Vanha ja silti uusi.

Lauri Viljanen (Kaarina 6.9.1900 – Helsinki 29.9.1984), oli runoilija, suomentaja, kirjallisuudentutkija ja kriitikko. Hän kuului Tulenkantajien sukupolveen ja edusti klassista perinnettä ja humanismia. Kirjallisuuden kriitikon uran hän aloitti *Helsingin sanomissa* 1930-luvulla ja hänen työhuoneestaan tuli kirjailijoiden tapaamispaikka. Myöhemmin Viljanen siirtyi akateemiselle uralle ja hän toimi Turun yliopiston kirjallisuuden professorina vuosina 1950–1954 ja Helsingissä vuosina 1954–67. Hän julkaisi useita teoksia muun muassa **V.A. Koskenniemen** tuotannostasekä **Runebergin** ja **Aleksis Kiven** runoudesta. Eläkkeelle jäätyään Viljanen matkusteli Italiassa ja keräsi aineistoa teokseen *Romanttinen Hellas ja Rooma*, joka ei kuitenkaan koskaan valmistunut. Viljanen julkaisi myös lukuisia esse- ja runokokoelmia. Runoudessaan hän suosi pitkää lyriikkaa ja runon sisäistä dialogia. Hänen runonsa ovat ankaraan muotovaatimukseen yhdistettynä hidaspoljentoisia ja painavia. Viljasen runoteoksia ovat *Auringon purjeet* (1924), *Tähtikeinu* (1926), *Musta runotar* (1932), *Näköala vuorelta* (1938), *Atlantis* (1940), *Tuuli ja ihminen* (1945) ja *Kootut runot* (1946).

Helikonin lähde on julkaistu vuonna 1951 (WSOY). Kirja sisältää noin viisikymmentä runosuomennosta eri aikakausilta. Keskeisessä

asemassa on ranskankielinen lyriikka, jonka edustajista mainittakoon **Victor Hugo** ja **Gautiere**. Monet runoista vievät lukijansa kepeään maalaiselämään, antiikin paimenrunouden maisemiin. Osa runoista on hyvin raskaita, kun taas toiset säkeet Viljanen saa tuoksumaan metsältä tai elokuiselta kukkaniityltä. Vaikka runojen tarina vaihtelee neidon ylistyksestä pyhiinvaeltajan joululauluun, voi lähes jokaisen runon innoittajaksi tunnistaa antiikin kulttuurin. Viljanen on liittänyt kokoelmaan myös yhden runon roomalaisen **Sextus Propertiuksen** tuotannosta: *Cornelius Paulluksen puoliso Manalassa*.

Leikkasin kirjan sivut auki ja vapautin runot luettaviksi. En ehkä hullaantunut kaikista kirja-aarteeni värssyistä, mutta löysin sen sivuilta myös kauniita säkeitä, joiden mukana matkasin Helikonin lähteelle ja takaisin Lauri Viljanen oppaanani. Laitan kirjani hyllyyn. Kirpputorille se ei enää päädy. ■

MAIJA HOLAPPA

Keskustelua runomitoista

**Vastine Tua Korhosen Helikonissa
1/2005 ilmestyneeseen arvosteluun
teoksesta *Lainehtiva malja – antiikin
runoja viinistä* (ss 29–31)**

MIELUISAA ON saada osakseen kiitosta, ja erityisen mieluisaa on saada sitä **Tua Korhoselta**, jonka kirjoitukset ovat aina antoisaa luettavaa. Hänen perehtyneisyytensä, terävyytensä ja laaja-alainen sivistyksensä saavat aikaan sen, että hänen tekstinsä ovat huolellisia, päteviä ja viisaita, ja niissä on hedelmällisiä ajatuksia herättäviä näkemyksiä. Sellaisia kirjoituksia toivon saavani lukea myös vastaisuudessa.

Erääseen kohtaan haluaisin kuitenkin puuttua hänen arvostelussaan, joka käsitteli minun ja Sampo Vesterisen tekemää antiikin viinirunoantologiaa nimeltä *Lainehtiva malja*. Kyse on pikkuasiasta, mutta tuon sen silti julki.

Kirjan sivuilla 66–67 olevat **Floruksen** ja **Hadrianuksen** runot tapailevat alkuperäistä runomittaa, nelipolvista trokeeta. Arvostelussa väitetään, että ne olisivat kalevalamittaa. Sitä ne eivät kuitenkaan ole.

Erehdykseen tuskin olen täysin syytön, sillä runoissa tosiaan on pari sellaista säettä, joita voi pitää kalevalamittaisena. Kommentaariosassa olisin voinut selittää tarkemmin käännösteni metrisiä ratkaisuja, mutta sitä en älynnyt tehdä.

Kalevalamittahan on periaatteessa nelipolvista trokeeta, mutta mikä tahansa nelipolvinen trokee ei ole kalevalamittaa. Huomattavimmat erot ovat ns. viskurilaki (eli pitkät sanat loppuun) ja pääpainollisen tavun paikka. Pääpainollisista tavuista pitkä tavu tulee tulla runojalan nousuun (eli trokeen alkuosalle) ja lyhyt tavu runojalan laskuun (eli trokeen loppuosalle). Tämä sääntö on hyvin merkityksellinen suullisessa, korvalle tehdyssä runoudessa, sillä säännön ansiosta runon kuulija tietää, puhutaanko tulesta vai tuulesta: edellisen sanan alkutavu ei saa olla runojalan nousussa eikä jälkimmäisen sanan alkutavu runojalan laskussa.

Runoja kääntäessäni koetin soveltaa suomenoksissa kalevalamitan periaatteita, mutta

nämä toivat runoihin hassulta vaikuttavan muinaissuomalaisen sävyn. Tulin siihen tulokseen, että Floruksen käteen ei kannel käy ja että Hadrianuksen päähän ei Väinämöisen lakki sovi, vaikka se muodoltaan vähän kurpitsaa muistuttaakin.

ARTO KIVIMÄKI

Vastine Arto Kivimäen vastineeseen

ILLUSTRISSIME (+ kaikki barokin aikana käytössä olleet superlatiivit) **ARTO**, kiitos tarkennuksesta! Kirjoittelimme tästä jo keskenämme sähköpostitse ja ehdotin, että laatisit vielä vastineen Helikoniiin, jotta kenellekään ei jäisi väärää mielikuvaa suhteestasi runomittoihin. Se kun sisältää ne kaksi asiaa, jotka kääntäjällä pitää mielestäni ollakin: sekä asiantuntijuutta että omakohtaisuutta. Edellistä oli minulla **Hadrianuksen** ja **Floruksen** runoja lukiessa vähemmän kuin jälkimmäistä: luin ne tosiaan kalevalamittaisina, sillä niissähän on myös ”puhtaita” kalevalamittaisia säkeitä; ja ne kiinnittivät erityisesti huomiotani, koska olen pitkään halunnut tietää onkohan kukaan koskaan yrittänyt kääntää **Homerosta** kalevalamittaan? Ja jos ei, niin miksi ei? Tunnetustihan ”viimeinen runonlaulajamme” eli **Lönnrot** suomensi *Odyseian* 6. laulun, mutta (tietysti) heksametrimittaan. Ja kuitenkin kalevalamitta korvallemme sittenkin tuttu mittana voisi antaa vaikkapa *Ilias*-suomenokselle arkaaista loistoa ja yksinkertaisuutta. Itse aloin kalevalamitan opiskelun noin 15 vuotta sitten eli hiukan ennen varsinaista kalevalamitan eurobuumia. Nykyisin netistä on jopa löydettävissä sivusto, joka tarkistaa kalevalamitan; se on kuitenkin vain mekaaninen apuväline. Viime kädessä on harjaannutettava korvaa, kirjoitettava ja lausuttava itse. Luotava omakohtainen suhde mittaan, ruvettava runolle. ■

TUA TUA K.

Uusia suomennoksia

Plutarhkhos:
Hellien tunteiden kirja

Suomentaneet ja selityksin
varustaneet **Erkki Sironen** ja
Sampo Vesterinen. Tammi, maaliskuu 2005.

Hellien tunteiden kirjaan on koottu neljä Plutarkhoksen rakkautta käsittelevää kirjoitusta: *Neuvoja vastanaineille*, *Sisarrakkaudesta*, *Kiintymys jälkeläisiin* ja *Rakkaudesta*. Plutarkhos käsittelee rakkautta eri näkökulmista hyvin lämminhenkisellä tavalla.

Publius Syrus:
Hiuksellakin on varjo

Suomentanut **Arto Kivimäki**.
Tammi, maaliskuu 2005.

Publius Syruksen (1. vuosisata eKr.) elämänsä viisaudet ovat antiikin kirjallisuuden lainatuimpia lauseita. Lähes kaikissa lentävien lauseiden kokoelmissa on Publiuksen ajatuksia, mutta ensimmäistä kertaa hänen nimissään säilyneet sanat on koottu yhdeksi kirjaksi. ”Harkitseminen opettaa viisautta.”

Kaljuuden ylistys ja muita ylistyksiä

Suomentaneet **Arto Kivimäki,**
Laura Lahdensuu, Pekka Tuomisto
ja **Vesa Vahtikari.** Tammi, lokakuu 2005.

Kustannusosakeyhtiö Tammen Olympos-sarjan uusin teos sisältää ylistyspuheita antiikin Kreikan ja Rooman puhujilta sekä myös yhden bysanttilaisen ja yhden renessanssitekstin.

**Plinius Nuorempi: Plinius Nuoremman
kirjeitä Trajanuksen ajan Roomasta**

Toimittaneet **Tuulikki Elo** ja **Heikki Laakkonen**.
SKS (maaliskuu) 2005.

Plinius nuorempi kirjoitti puheita ja runoteoksia, mutta ainoat häneltä säilyneet tekstit ovat hänen kirjekokoelmansa sekä keisari Trajanukselle omistettu panegyysi. Tuulikki Elon ja Heikki Laakkosen toimittama teos esittelee noin sata Pliniuksen kirjettä, jotka käsittelevät muun muassa roomalaista arkielämää, juoruja ja oikeusjuttuja. Teoksessa latinanakielinen alkuperäisteksti kulkee rinnakkain suomennoksen kanssa.

Aristoteles: Teokset V. Sielusta & Pieniä tutkielmia

Suomentanut **Kati Näätäsaari**. Gaudeamus,
ilmestyy marraskuussa 2005.

Aristoteleen teos *Sielusta* sisältää psykologisia kysymyksiä ja hän esittää käsityksensä sielun luonteesta. Pienet tutkielmat puolestaan käsittelevät muun muassa muistia, aistimista ja unia. Kirja ilmestyy marraskuussa ja päättää Gaudeamuksen yhdeksänsäosaisen Aristoteles-suomennosten sarjan.

Marcus Tullius Cicero: Puhujasta

Suomentanut **Aulikki Vuola**. Gaudeamus, ilmestyy joulukuussa 2005.

Puhujan hyvät ominaisuudet ovat keskeisessä asemassa Marcus Tullius Ciceron teoksessa *Puhujasta* (*De oratore*). Teoksen dialogimuoto tavoittelee Platonin mallin mukaisesti aitoa keskustelun tunnelmaa. Kirjassa usein toistuva teema on roomalaisten nostaminen sivistyksessä kreikkalaisten rinnalle ja heidän yläpuolelleen.

Sofokles: Elektra ja Trakhiin naiset

Suomentanut **Tommi Nuopponen**. Summa,
ilmestyy joulukuussa 2005.

Sofokleen kaksi aiemmin suomentamatonta tragediaa, joiden julkaisua on innokkaasti odotettu. Ajankohtaiseksi teoksen tekee Kansallisteatterin esitys *Julmaa ja hellää*, jonka tarina pohjautuu *Trakhiin naiset* -tragedian juonenkäänteisiin. ■

Ystäväyhdistyksen uusi kunniajäsen

Harvalle Ateenan- instituutin ystäväyhdistyksen piirissä toimineelle henkilölle lankeaa kunniajäsenyys professori Christoffer H. Ericssonia ansaitummin.

JO TOIMIESSAAN instituutin säätiön hallituksessa vuosina 1983-1988 Christoffer H. Ericsson paneutui energisesti myös ystäväyhdistyksen toimintaan heti sen perustamisesta 1986 lähtien. Hänen toimenkuvansa oli laaja matkanjohtajasta *Helikon*-lehden päätoimittajaan aina vuoteen 1996 saakka. Erityisesti läntiset kreikkalaisalueet Sisiliassa ja Etelä-Italiassa olivat hänelle mieluisia, mutta hän vei jäsenmatkalaisia myös kotimaan kohteisiin. Hänen aikanaan lehti ilmestyi kaksi kertaa vuodessa.

Välimeren maailmaan Christoffer Ericsson on perehtynyt pikkupojasta lähtien. Ensikontakti Italiaan oli vanhempien kanssa tehty muutaman kuukauden matka Roomaan vuonna 1930. Seuraava matka tapahtui traagisissa merkeissä, kun orvoksi jäänyt 13-vuotias lähetettiin sukulaisten

luo takaisin Roomaan keräämään henkisiä voimia. Tuolloin tarjoutui tilaisuus tutkia perinpohjaisesti sekä paikallisia että Rooman ulkopuolisia museoita ja arkeologisia alueita. Tuolloin alkoi myös antiikin maailmaan liittyvän esineistön keräily. Lukion loppuvaiheessa Christoffer Ericsson suunnitteli setänsä Ruotsin Rooman-instituutin johtajan ja Göteborgin yliopiston klassillisen arkeologian professorin Axel Boëthiuksen rohkaisemana opintietä Uppsalassa, mutta päätyi vuonna 1939 rintamalle, josta palasi loppuvuodesta 1944. Noissa olosuhteissa antiikin maailma oli kovin kaukainen, ja moottori- ja purjeveneiden kunnostaminen tuntui paljon hyödyllisemmältä. Merenkulun ja sen tutkimisen parissa Christoffer Ericsson tekikin pitkän päivätyön. Jyväskylän yliopiston taidehistorian apulaisprofessorina hän oli 1979-1986.

Antiikin pauloihin hän joutui uudelleen vuonna 1950 tehdessään ensimmäisen sodanjälkeisen matkansa Italiaan ja Sisiliaan. Hänen laajassa kirjallisessa tuotannossaan noiden vuosien vaikutelmat heijastuvat parhaiten teoksessa *Grekernas gyllene väster (Kreikkalaisten kultainen länsi)* vuodelta 1962. Yhdeksän vuotta myöhemmin ilmestyi teos myöhäisantiikin kauppalaivoista: *Senantikens lastdragare i ljus av nytt forskningsmaterial*. Väitöskirjassaan vuodelta 1980 hän tarkasteli varhaisrenessanssin aikaisen Francesco di Giorgio Martinin roomalaisia arkkitehtuuriluonnoksia. Antiikin maailman ja merenkulun lisäksi linnoituslaitteiden tutkiminen on ollut yhä vieläkin aktiivisesti kirjoittavan kunniajäsenen sydäntä lähellä. Todelliseksi harrastukseksi hän itse arvioi kuitenkin itä-kreikkalaiset Apollonin oraakkelit, joita hän menneinä vuosina kolusi tarkkaan.

Christoffer Ericsson on myös ajanut ajatusta suomalaisesta antiiknimuseosta. Hänellä on ollut näkemystä asiaan varhain aloitetun keräilylän lisäksi myös vuonna 1971 esillä olleen näyttelyn *Antiquitas – antiikin taidetta suomalaisista kokoelmista* kuraattorina. Vuonna 1980 hän lahjoitti oman kokoelmansa Helsingin yliopiston taidehistorian laitokselle; nytemmin aineisto on nähtävillä Yliopistomuseossa Senaatintorin kulmalla. ■

Kuva: P. Jansson

Suomen Ateenan-instituutin uutisia & tapahtumia

1.10. aloitti instituutissa uusi CIMO-harjoittelija, historian opiskelija **Maria Kekki** Helsingin yliopistosta.

11.–12.10. pidettiin instituutilla poliittisen historian seminaari *European Narratives and the Balkans*. Puhujina olivat professori **Pekka Korhonen**, professori **Theodore A. Couloubis**, professori **Eftihia Voutira**, professori **Thalia Dragonas**, **Kira Kaurinkoski**, **Katalin Miklossy**, **Tapani Kaakkurinniemi**, **Minna Turunen**, **Athena Skoulariki**, **Ruby Grobas**, **Martin Baldwin-Edwards** ja **Stelios Stavridis**.

20.–21.10. vietettiin Pohjoismaisen kirjaston kymmenvuotisjuhlaa. Torstaina 20.10. avattiin Pohjoismaisessa kirjastossa kaksi näyttelyä, joissa esitellään **Konstantínos Kaváfisin** kokoelmaa ja Pohjoismaisen kirjaston kirjaharvinaisuuksia. Perjantaina 21.10. pidetään juhlaan liittyvä pohjoismainen esitelmätilaisuus. Suomen esitelmöitsijänä toimii professori **Jaakko Frösén** aiheenaan *The Medieval Library of the Greek Orthodox Patriarchate of Alexandria*.

1.12. alkaa Suomen, Hollannin ja Kanadan instituuttien organisoima esitelmäsarja *Archaeological Survey Meetings*. Esitelmäsarjan ensimmäisenä puhujana on Dr. **Iannis Lolos** Thessalian yliopistosta. Hänen aiheensa on *The Sikyon project: the challenges of an intensive urban survey*.

15.12. kirjailija **Fredrik Lång** esitelmöi instituutilla historiallisesta romaanistaan *Mitt liv som Pythagoras*.

Säätiön hallitus osallistui Ateenassa pohjoismaisen kirjaston 10-vuotis-juhliin 20.–21.10. ja piti samassa yhteydessä syyskokouksen Ateenassa 22.10. instituutin tiloissa.

Suomen Ateenan-instituutin säätiön hallitus

Ilkka Niiniluoto, puheenjohtaja
Jaakko Frösén, varapuheenjohtaja
Gustav Björkstrand
Tuva Korsström
Pirkko Koski
Heidi Kuusi
Eva-Christina Mäkeläinen
Hanna Nurminen
Ilkka Oramo
Juhani Saarela
Rafaela Seppälä
Fredrik Sunde
Marjaana Vesterinen, sihteeri, säätiön asiamies
Helikon 2/2005

Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry: tapahtumia

Perjantaina 9.12. klo 18.15 Prof.

Jaakko Frösén kertoo tutkimushankkeista Jordanian Petrassa otsikolla *Ajankohtaista Petrasta. Hiiltyneestä papyrusarkistosta Aaroninvuoren kaivauksiin*.

Paikkana Helsingin yliopisto, päärakennuksen pieni juhlasali, (Fabianinkatu 33, 4. krs). Yleisötilaisuuden järjestävät Helsingin yliopiston Klassillisen filologian laitos ja Arkeologian oppiaine, Teknillisen korkeakoulun Fotogrammetrian ja kaukokartoituksen laboratorio sekä Klassillis-filologinen yhdistys ry, Suomen Egyptologinen Seura ry ja Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry.

Kaikille jäsenille avoin

VUOSIKOKOUS

keskiviikkona 29.3.2006 klo 18.00 Helsingin yliopiston opettajien kahvilassa, yliopiston päärakennuksen toisessa kerroksessa.

Kokouksen jälkeen suurlähettiläs **Ralf Fribergin** esitelmä *Minun Ateenani*.

Tarjoilua. Tervetuloa!

Loppukevääksi 2006 suunnitteilla olevasta Pietarin-matkasta on lisätietoja seuraavassa jäsenkirjeessä, joka ilmestyy tammikuussa.

Henkilökunta Ateenassa:

Björn Forsén, johtaja
Esko Tikkala, assistentti
Maria Martzoukou, toimistonhoitaja
Maria Gurdumba, amanuessi
Kamilia Rizkalla, siivooja
Joakim Stavropoulos, isännöitsijä-tekniikko (asuntola eli Koroneos-talo)
Leena Katzantoni, emäntä (Koroneos-talo)
Olga Papadatou, siivooja (Koroneos-talo)

Vuonna 2005 saadut avustukset ja lahjoitukset:

Koneen säätiö (22 400 €)
Niilo Helanderin säätiö (12 200 €)
Thuringin säätiö (2000 €)
Helsingin yliopisto (15 000 €)
Wärtsilä (1000 €)
Louise och Göran Ehrnrooth stiftelse (10 000 €)
Stiftelsen för Åbo Akademi (10 000 €)
Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry. (digitaalikamera)
Finnair (lentolippuja)
Fazer (suklaata)

Port Payé
Finlande
PMM
883219

Matka antiikin ja keskiajan Makedoniaan 10-18.4.2006

Matka suuntautuu ensin Makedonian Kreikan puoleiseen osaan. Kohteina ovat Amfípolis, Arethúsa, Dion, Édessa, Filippii, Kavála, Pélla, Pýdna, Vérgina sekä Béroia (Véria). Lisäksi vierailaan jollakin alueen lukuisista viinitarhoista. Yöpymiset ovat Kaválassa, Thessaloníkissa ja Vériassa.

Kreikasta siirrytään Makedonian tasavaltaan 14.4. Siellä yövytään aivan Kreikan rajalla sijaitsevassa Gevgelijassa ruotsalaisomisteisessa hotelli Jugossa. Gevgelijasta käsin tutustutaan Makedonian kohteisiin. Kyseessä on ensimmäinen kerta, kun Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry suuntaa matkansa myös Makedonian tasavallan alueelle. Siellä kohteitamme ovat mm. Gevgelija ympäristöineen, Strumica ympäristöineen, hieno myöhäisantiikkinen Stobi, Ohrid ympäristöineen ja pääkaupunki Skopje.

Matkan johtajana toimii prof. (mvs) MARTTI LEIWO Helsingin yliopistosta.

LENNOT: Meno 10.4. Hki-Budapest-Thessaloniki
Paluu 18.4. Thessaloniki-Budapest-Hki

Matkan hinta selviää myöhemmin. Matkan järjestää Suomen Matkatoimisto yhdessä Suomen Ateenan-instituutin ystävät ry:n kanssa.

Tiedustelut ja ennakoilmoittautumiset:

Suomen Matkatoimisto, HELENA ARKUN, puh. 010 826 2381
sähköposti helena.arkun@smt.fi